

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

**Nábytek - jeho design, funkce,
výtvarné kvality a proměny v historickém průřezu**

**Furniture – his design, function,
the plastic quality and transformation in historical cross
section**

Bakalářská práce

Vypracoval: **Miroslav Nekola**

Obor: **Vychovatelství**

Typ studia: **Kombinované studium**

Vedoucí práce: **PhDr. Jan Šmíd, PhD.**

Praha 2011

Čestně prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracoval samostatně pod vedením PhDr. Jana Šmída, PhD. V práci jsem použil informační zdroje uvedené v seznamu.

V Praze 2011

.....

Miroslav Nekola

Rád bych poděkoval vedoucímu práce PhDr. Janu Šmídovi, PhD. za odborné vedení mé práce, za cenné rady a především trpělivost.

ANOTACE

Tato bakalářská práce je uceleným přehledem nábytku ve smyslu jeho designu, funkcí, výtvarné kvality a zároveň proměn v historickém průřezu. Věnuje se také současným trendům a přehledu současných tendencí.

V aplikační části je práce zaměřena na výzkum tématu „nábytek jako volné výtvarné etudy“ zkoumaný pomocí praktických aplikací a dotazníkové šetření ve vybrané základní škole u žáků 1. stupně.

Práce má ambici přinést tedy ucelený přehled o nábytku jako prvku umění a funkcí a zároveň toto téma prakticky zpracovat pro využití vedení hodin výtvarné výchovy prvního stupně základních škol.

Klíčová slova:

Nábytek, materiál, design, funkce, umění, výuka, základní škola

ABSTRACT

This bachelor thesis is an overview of the furniture in terms of design, features, visual quality, while changes in the historical section. It is also interested in the current trends and an overview of current tendency.

The application part of the work is focused on the research topic "furniture as a free art studies" examined through practical application and questionnaire survey in selected primary school pupils in the first degree.

The work therefore has an ambition to provide a comprehensive overview of the furniture, as an element of art and functions, while practically handle this issue for use in keeping of art education in primary schools.

Key words:

furniture, material, design, function, art, teaching, primary school

Obsah

ANOTACE	4
Klíčová slova:	4
ABSTRACT	4
Key words:	4
OBSAH	5
1 ÚVOD	7
1.1 Cíl práce.....	8
1.2 Metodika.....	8
1.3 Hypotéza.....	8
2 HISTORICKÝ PRŮŘEZ - PŘEHLED TVORBY A VÝVOJE NÁBYTKU	9
VÝVOJOVÁ OBDOBÍ - SLOHY:.....	9
Prvopočátky výroby nábytku.....	10
Starověký Egypt	11
Starověké Řecko – antika	12
Starověký Řím	13
Románské umění	14
Gotika.....	15
Renesance – znovuzrození	16
Baroko	18
Rokoko	19
Klasicismus	21
Lidový nábytek	22
Empír.....	23
Biedermeier	24
Novorenesance.....	25
Ohýbaný nábytek	26
Secese.....	27

Kubismus.....	28
Funkcionalismus	29
Postmodernismus.....	30
Současnost.....	31
3 NÁBYTEK	33
3.1 Nábytek jako prvek obytného a užitného prostoru místa	34
3.2 Používané materiály	35
Materiály dřevěné	36
Hlavní druhy dřev	36
Prezentace nejpoužívanějších druhů dřev s obrázky	37
Druhy jehličnanů	37
Druhy listnáčů	38
Druhy cizokrajných exotických dřevin	41
Materiály kovové	44
Plastické hmoty.....	45
4 DESIGN	46
4.1 Nábytek jako volné výtvarné etudy.....	48
4.2 Návrh pro hodiny VV na 1. st. ZŠ	49
4.2.1 Kreslení	50
4.2.2 Návrh a tvorba prostorového modelu dětského pokoje při hodině VV na 1. st. ZŠ	51
4.2.3 Dotazníkové šetření	52
5 INTERIÉR DĚTSKÉHO POKOJE	55
6 ZÁVĚR.....	58
SEZNAM LITERATURY	60
OBRAZOVÁ PŘÍLOHA	61
INTERNETOVÉ ZDROJE	62
SEZNAM PŘÍLOH.....	63

1 Úvod

Tato bakalářská práce se věnuje širokému tématu ve smyslu jeho designu, funkcí, výtvarné kvality a zároveň proměnám v historickém průřezu. Neopomínáje současný vývoj a trendy. Mimo popisné části se věnuje v praktické části zkoumání možnosti využití témat „Nábytek, jeho volné výtvarné etudy“ pro vedení hodin výtvarné výchovy na prvním stupni základních škol. Prostor, barvy, nábytek a věci, které nás obklopují, jsou důležité pro pocit klidu a harmonie. Jen v prostředí, ve kterém se cítíme příjemně, můžeme dobře odpočívat, snít a přemýšlet. Při tvorbě nábytku se přemýšlí o bytě jako o místu relaxace pro lidi se stále zvyšující životní úrovní a se stále se zvyšujícím podílem volného času. Tento životní styl vyžaduje nábytek lehce představitelný, aby se lidé doma cítili volně. Nábytek a další zařizovací předměty vybíráme především z funkčního hlediska. Každý kus nábytku nutno chápat jako dílčí prostředek nebo nástroj k vytváření dokonale organizovaného prostředí, které teprve svým souhrnným působením může uspokojivě plnit předpokládané poslání. Tvorba a výroba nábytku je velmi složitý proces ovlivňovaný mnoha různými objektivními a subjektivními činiteli. Proces začíná zjišťováním a zkoumáním kvalitativních a kvantitativních potřeb člověka v obydlí a končí teprve ustavením nábytku.

Téma své práce jsem zvolil na základě osobní zkušenosti. Navštěvuji truhlářskou dílnu svého tchána, který ve výrobě nábytku podniká. Zde je možné sledovat jednotlivé výrobní operace od zaměření určitého zákazníkem požadovaného výrobku, výběru materiálu, samotné výroby až po lakování a montáž.

Dnes je nutné hospodárně zpracovávat dřevní hmotu a jiné používané suroviny. Zvyšující se produktivita klade na pracovníky vyšší požadavky na znalosti a dovednosti. Hlavním cílem v každém výrobním procesu je využívat domácí suroviny, snížit spotřebu dřeva, používaných materiálů, energií a zužít odpad. V současné české nábytkářské výrobě se projevuje snaha zlepšit sortiment i změnit jeho skladbu. Vývojové modely mají dobrou úroveň a odpovídají současným potřebám bydlení.

1.1 Cíl práce

Cílem práce je přinést komplexní přehled o nábytku ve smyslu jeho designu, funkcí, materiálů a výtvarné kvality s akcentem k historickému průřezu a zároveň tuto problematiku prakticky zpracovat na výzkumu tématu „Nábytek jako volné výtvarné etudy“ ve vybrané základní škole s žáky prvního stupně.

1.2 Metodika

Metodika práce koreluje se zadáním a popisuje jednotlivé kapitoly, které jsou následně dle podkapitol. Napsání předcházelo studium dostupných pramenů, za použití citací dle norem ČSN ISO 690 (Bibliografická citace, obsah, forma, struktura) a ČSN ISO690-2 (Bibliografická citace, elektronické dokumenty nebo jejich části) a v souladu s § 31(Bezúplatné zákonné licence) zákona č.121/2000 Sb. Autorský zákon.

1.3 Hypotéza

Žáci prvního stupně základních škol by rádi tvořili v rámci předmětu výtvarné výchovy nové výtvary. Předpokládám, že tematika nábytku bude pro žáky zajímavá, zábavná a zároveň jim poskytne možnost se třeba aktivně zapojit do výběru nábytku, pro svůj dětský pokoj. Samotná práce dětí, která bude vyjadřovat jak projev kreslený při hodinách výtvarné výchovy, tak projev prostorové tvorby, kde budou navrhovat vlastní model svého dětského pokoje, přinese určitě mnoho nových nápadů, které děti vymyslí.

2 Historický průřez - přehled tvorby a vývoje nábytku

Nábytek, který označujeme jako historický, je oceňován nejen pro sběratelskou cenu, kulturní hodnotu, ale především pro poctivost a fortel, s nímž ho řemeslník vytvářel. Velkou předností starých nábytkových kusů je i určitá romantika a tajemná historie, jež na své pouti během staletí od jejich výroby zažily.

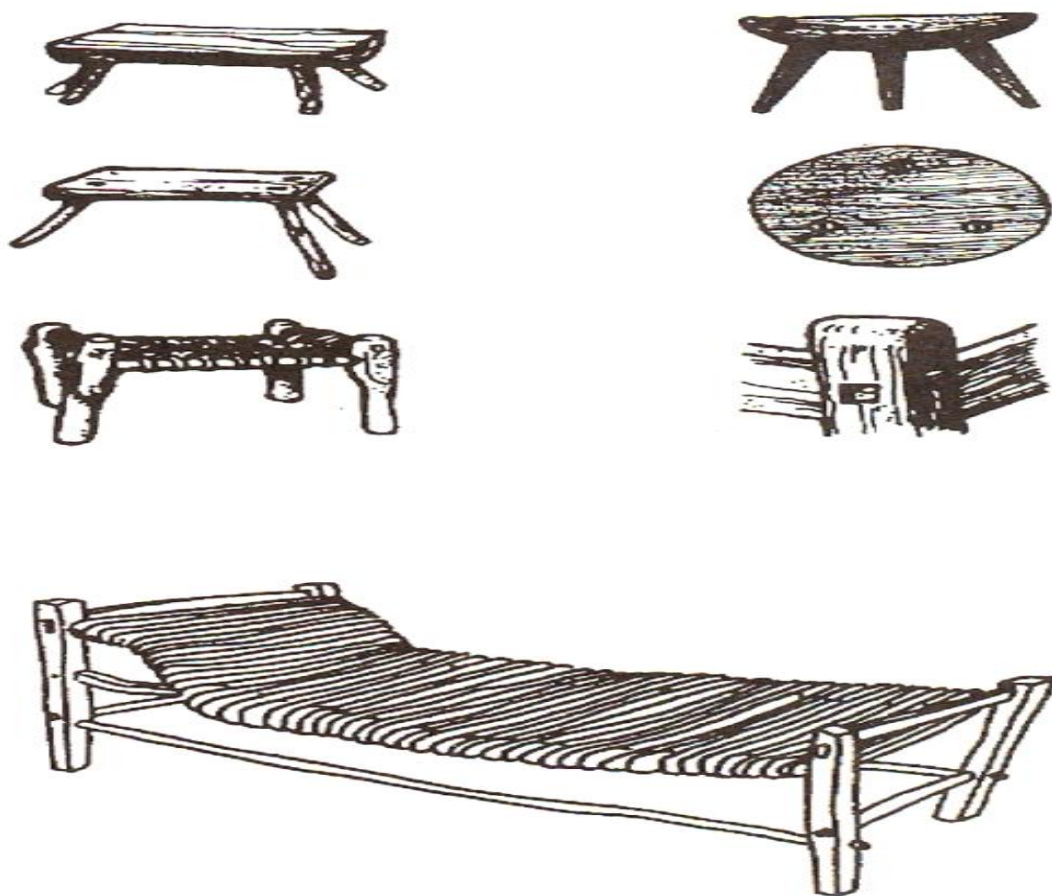
Vývojová období - slohy:

Starověk	- starověký Egypt (1 500 př. n. l.) - starověké Řecko - antika - starověký Řím (počátek našeho letopočtu)
Středověk	- románské umění (10. století našeho letopočtu)
Gotika	- 13. – 14. století
Novověk	- renesance -znovuzrození (15. – 16. století)
Baroko	- 17. století – do 19. století
Rokoko	- 18. století
Klasicismus	- poslední léta 18. století
Lidový nábytek	- přelom 18. a 19. století
Empír	- počátek 19. století
Biedermeier	- počátek 19. století
Novorenesance	- konec 19. století (připomínka rokoka a gotiky)
Ohýbaný nábytek	- druhá polovina 19. století
Secese	- přelom 19. a 20. století
Kubismus	- počátek 20. století
Funkcionalismus	- mezi 1. a 2. světovou válkou
Postmodernismus	- po 2. světové válce
Současnost	

Prvopočátky výroby nábytku

Dějiny bydlení a utváření obytného interiéru jednotlivých zařizovacích předmětů jsou stejně staré jako lidstvo. Souvisejí s vývojem životního způsobu, geografickou a klimatickou polohou obydlí s materiály, které byly k dispozici a s technikami jejich zpracování i s kulturou dané společnosti a jejím bohatstvím. Člověk má odvěkou snahu tyto předměty zdobit a vtisknout tak svému prostředí specifický charakter. Nábytkový předmět měl být užitečnou nezbytností, ale i zdrojem potěšení a symbolem majetku. Nábytek je znám i v prvobytně pospolné společnosti, v podobě různých sedaček a lehátek. V přírodě bylo možno objevit množství vhodných částí stromů a větví, které poskytovaly možnost s nevelkou námahou vytvořit předmět sloužící dobře každodenním potřebám. V závislosti na výrobě jednoduchých kusů nábytku docházelo ke zdokonalování nástrojů na opracování a snadnější výrobu. Používalo se zde konstrukce přivazování pomocí kůží a lián z rostlinných vláken.

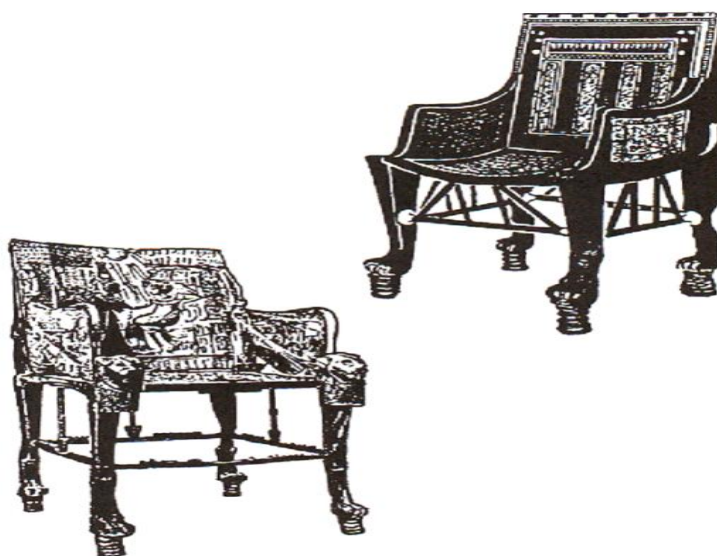
Obr. 1- Nábytek ve starověku

Starověký Egypt

Egypt tvoří výjimku v počtu zachovalých památek. Ve starověku z kulturních center Egypta pronikaly zkušenosti a poznání do míst tehdejšího kulturnějšího světa jen velice pomalu. Vyskytují se, zde již všechny základní typy nábytku. Nábytek je poměrně jednoduchý, avšak Egypťané znali také technologie dýhování dýhami tlustými asi 2 mm, jež byly lepeny tak dobře, že drží dodnes. Znali rámové konstrukce s dřevěnými výplněmi, drážky a péra, zásuvky, intarzie barevným dřevem, kovem, perletí i slonovinou. Nábytek z obyčejného dřeva byl malován nebo natírán, případně zdoben zlacením. Typické jsou sedačky s vyplétaným koženým nebo pevným sedákem a skládací sedačky. Křeslo se objevuje asi kolem roku 1500 př. n. l. a zpočátku jen jako sedadlo pro vznešené, asi o 200 let později má již pevnou područku. Lůžka měla obvykle rámovou konstrukci a byla potažena kůží nebo vypletena. V nohou byla zvýšena, aby nepadaly přikrývky. V podélném směru nebyla rovná, ale mírně prohnutá. Nákladné postele byly bohatě čalouněny. Stoly této etapy mají mnoho forem. Nábytek je znám už v prvobytně pospolné společnosti, v podobě různých lehátek a sedaček. Nohy lehacího i sedacího nábytku jsou zdobeny řezbou v podobě zakončení tvaru lví tlapy. Styl starověkého Egypta ovlivnil na počátku 19. stol. Empírový nábytek.

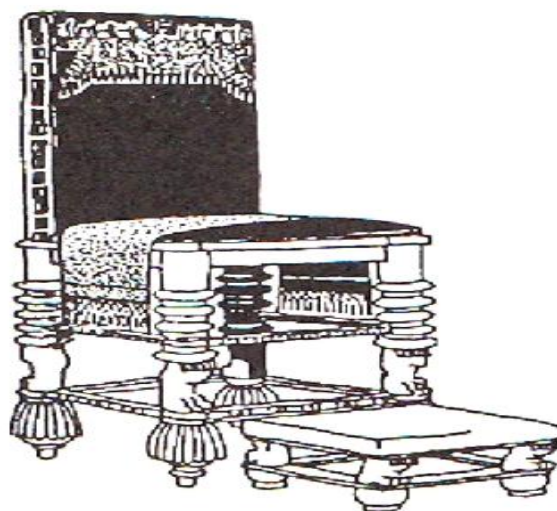
Obr. 2 – Křesla z období starověkého Egypta

Starověké Řecko – antika

Nábytek z období antiky se zachoval jen ojediněle. Víme však, že řecká domácnost již znala hlavní kusy zařizovacích předmětů. Známa je výroba železa a tudíž používání kvalitnějších nástrojů. Styl je odvozen z Egypta, ovšem nábytek je pohodlnější. Na předních místech ve starověkých exteriérech i interiérech byla řazena honosná křesla a trůny. Nejobvyklejším sedacím nábytkem byla sedátka bez opěradla, s oblými, dolů se zužujícími nohami, a židle s opěradlem. Lehátka bývala zdobena malovanými meandry, palmetami a často se obkládala polštáři a matracemi. Stoly byly většinou nízké a přenosné, oblíbené byly rovněž třírohé bronzové stolky. Ze sedacího nábytku jmenujme rovněž pohodlnou židli s kruhovým opěradlem - klismos, určenou zvláště ženám, které se věnovaly domácí práci, stoličku i slavnostní křeslo, jakýsi trůn. Oblých linií docilovali máčením a napařováním dřeva v horké vodě. Objevují se i stolky se soustruženými nohami. Vedle dřevořezby byly dřevěné části nábytku velmi často soustruhovány. Starořeční nábytkáři poznali a zručně ovládali soustružení. Soustruh přináležel k pracovním pomůckám starověké antiky. Prvním známým zhotovitelem byl kolem roku 532 před Kristem Řek – technik a matematik Theodorus ze Samu. Stroj byl poháněn ručně a umožňoval opracování nohou jak stolového, sedacího, tak i lehacího nábytku. K ukládání předmětů denní potřeby sloužily patrně truhly. Ke spaní sloužila postel s podhlavníkem zabudovaným do bronzového skeletu. Řekové nepřinesli do nábytkové tvorby zásadně nic nového, ale zdokonalili a zjemnili tvary a ozdobné prvky, které převzali odjinud. (Gaius Julius Caesar, Kleopatra,...)

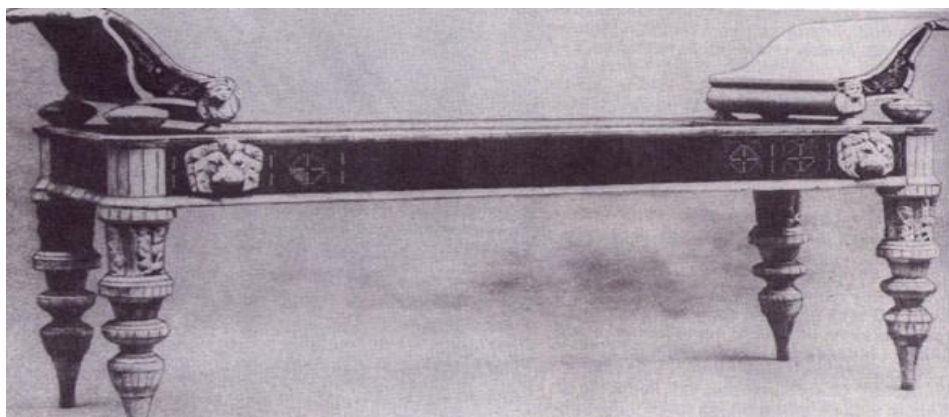
Obr. 3 – Pohodlná židle - antika

Starověký Řím

Římané silně ovlivnili evropskou civilizaci. Obohatili dědictví Řeků o nové rysy, především na počátku našeho letopočtu, tedy ve staletích, kdy římské impérium ovládalo podstatnou část Evropy a celé Středozeří. Nábytek byl přepychový, vysoce ornamentální, někdy až přezdobený. Na výrobu se používala dřeva z cedru, olivy, jedle, javoru, buku, jasanu a dýhovalo se dováženými drahými dřevinami. Nábytek se vykládal barevným sklem a kostí. Také se vyráběl nábytek kamenný. V zařízení římských domů objevujeme další typy nábytku. Je tu mnoho přenosných stolků, postel, lehátko a rozmanitý sedací nábytek: tedy nábytek pro práci, jídlo, spaní, i odpočinek během dne. Tvary bohatě profilovaných noh stolů a trojnožek, zdobených plastickými figurálními a ornamentálními motivy, jsou pro tento nábytek charakteristické. Jako úložný nábytek sloužily truhly, později se zásuvkami, ale i skříně ve stěně nebo volně stojící s dveřmi a uvnitř s regály. Jak se zvyšujícím se bohatstvím mnohých Římanů rostly jejich nároky, byli řemeslníci schopni vytvářet stále náročnější předměty, jež se staly skvosty starořímského nábytkového umění. Za křížáckých válek se některé z těchto předmětů dostaly do Evropy a pomáhaly při zvyšování úrovně uměleckořemeslné práce.

Obr. 4 – Lůžko vykládané slonovinou

Románské umění

Po rozpadu římského impéria se v Evropě formoval nový společenský řád a v souvislosti s tím vznikala i nová umělecká sloha. Románská doba přináší nejnepříjemnější, většinou jednoduché kusy nábytku, těžká široká křesla, truhly, lavice, postele apod. Toto období je charakterizováno válečnými střety a různými nepokoji, stěhováním národů. Vznikala germánská barbarská království, která neměla dlouhého trvání. Na tradiční pokrokové používané technologie jakoby se zapomnělo, nábytek se vyráběl z tesařsky opracovaných desek. Karel Veliký (742-814) vytvořil kolem sebe dvůr, kde soustředil přední umělce z celé Evropy, kteří měli oživit některé tendence antické kultury. Karlovou smrtí však tento pokus o renesanci antiky zanikl. Nábytek měl převážně konstrukci tesařskou. Oblíbenou ozdobou bylo malování a ploché řezby, které měly zakrývat různé nerovnosti. Zvláštní úlohu mívala truhla, do níž se ukládal snad všechna nejprecennější majetek. Byla řešena tak, aby se mohla kdykoliv naložit na vůz a odvézt do bezpečí. Bylo to tedy nejdůležitější zařízení. Nejjednodušší truhly, byly vyrobeny z prken pobitých železnými pásy, mnohdy bohatě rozvětvenými v ozdobné kování, jehož hřebíky doplňovaly dekor. Kování také pokrývalo většinu povrchu truhly nebo skříně.

Obr. 5 – Truhla z románské doby

Gotika

Vznik dílen, v nichž pracovala s mistrem i celá řada tovaryšů a tak se mohla postupně zdokonalovat i jednotlivá řemesla. S rozvojem městských řemesel dochází i k rozvoji organizace práce a začínají se formovat řemeslnické spolky, tzv. cechy. Tento proces byl zhruba ukončen v průběhu 13. století, takže již ve 14. století byla řemeslná výroba na našem území i v celé střední a západní Evropě na poměrně vysokém stupni. Toto období je ve střední Evropě ovlivněno panovníkem Karlem I. který usiloval o vzdělanost, vznik řemesel – mistři, tovaryši. Nová technická zlepšení se již projevila na gotickém nábytku. Vodní pila vynalezená v roce 1322 ve Wurzburgu pomohla v pozdní gotice obnovit rámovou konstrukci, opětovné používání konstrukčních spojů a dekorativní vylehčující výplně pro truhlové lavice, zásuvkové stoly, křesla z části i pro postele a táflování stěn. Nábytek byl lehčí, zvýšila se i jeho trvanlivost, povrch byl oživen střídáním světla a stínu. Na snížených, do rámu zafalcovaných výplních se uplatňovaly jemné, hluboké, ploché a prolamované figurální a ornamentální řezby, vyznačující se nejen způsobem provedení, ale i rozmanitostí ornamentů. Na výrobu nábytku se používá spárovka, která se proti borcení zajišťuje svlaky. Stěny bývaly obloženy dřevem – kazetové obložení, podlaha prkny, parketami i dlaždicemi. Dalším doplňkem byly krby, s otevřeným ohništěm nebo kachlová kamna převážně zelené barvy.

Obr. 6 – Stůl a křesla

Renesance – znovuzrození

Rozvoj obchodu a především velké zámořské objevy přinesly do evropských hospodářských proměn první náznaky akumulace kapitálu a tím i zvýšenou potřebu uměleckých děl a uměleckého řemesla. Tomuto procesu ještě napomáhají zámořské plavby. Poznávání nových zemí přineslo mnoho nových poznatků o světě. Z těchto zemí proudilo do Evropy i zlato a stříbro, drahé látky (brokát, samet). Společnost dosáhla lepších výsledků ve výrobě také zakládáním **manufaktur** a vznikem prvních bankovních domů. Zemí, v níž vznikl nový sloh této epochy - **renesance - znovuzrození**, byla Itálie.

Nábytek tohoto údobí vykazuje vysokou řemeslnou úroveň. Vyvíjejí se nejrůznější ozdobné techniky, neobyčejně se zdokonaluje soustružnictví a řezbářství. Důležitá je již tehdejší – dalo by se říci specializace. Při zhotovování odpočinkového nábytku, jehož druhy se podstatně rozšiřují, si truhlář musí vybírat další spolupracovníky. K čalounění židlí a křesel potřebuje sedláře, který zhotovuje kožené potahy, či tkalce, kteří dodávají samety, brokáty, popř. vzácné orientální látky. Neméně důležitým spolupracovníkem je cizelér, zhotovující stříbrná a zlacená kování. Cizelérské umění dosahuje v této době vrcholu. Renesanční nábytek se stává **uměleckým výtvorem**, odpovídajícím pojetí renesanční architektury. Podnože a římsy renesančních skříní a truhel jsou výrazně profilované, plochy dělené pilastry, pravoúhlými výplněmi a pásy. Stolní desky jsou na sloupcích s balustrovými podpěrami. Nejpoužívanějším materiálem v italské renesanci bylo především ořechové dřevo, upravené fermeží a mořením do tmavohnědého tónu, ostatní vzácná dřeva byla materiálem doplňkovým. Honosnější nábytek byl zdoben zlaceným štukem, malbou, později plastickou řezbou nebo intarzií (barevným dřevem, kostí, kameny, zlacenou kůží).

Vzniká také mnoho nových druhů nábytku – především sekretář, psací stůl a knihovna. Používá se dýhování, sesazují se menší dílce vzácných dřev, uplatňuje se inkrustace a intarzie. Častěji se vyskytovaly stoly s čely spojenými příčným dřevem. Desku měly tlustší, profilovanou, zdobenou zuborezem nebo širokým dekorovaným okrajem. V pozdní renesanci se začaly používat rozmanité materiály, a tak se zhotovovaly stoly mramorové, opukové, ebenové, vykládané kostí, stříbrem nebo perletí, většinou mívaly bohatě řezbou zdobené luby. Renesanční postel se závěsnými

nebesy či pevně spojená s baldachýnem byla důležitým kusem nábytku. Ve vrcholné renesanci je baldachýn, který původně sloužil jako ochrana, již zahrnut do architektury místnosti. Postele byly stavěny na vysokou podložku, dokonce tak vysokou, že se do nich vstupovalo po stupních. Prostá forma truhly, daná dříve praktickým účelem, se velmi změnila. I tento základní typ úložného nábytku se stává uměleckým dílem. Truhlice je pozlacená, zdobena řezbou, anebo je na její přední straně vsazena malba. Zvláště krásně byly zdobeny truhly svatební. V pozdní renesanci, dostávají truhly tvar antického sarkofágu, jsou plasticky zdobeny kartušemi nebo figurálními motivy a stojí na lvích nohách. Truhly sloužily dlouho pro ukládání všeho cenného nářadí: postupně se však do nich přestalo ukládat nádobí, po něm šaty, knihy a zůstaly určeny jen pro prádlo. Skříň – almara – vznikla zdvojením či postavením dvou truhel na sebe. Zprvu se na ni opakuje arkád, běžný u truhel, později zcela přejímá architektonickou výstavbu domovního průčelí. V Itálii nejsou však velké skříně tak běžné jako v zemích severně od Alp.

Typickou specializovanou renesanční skříní je kabinet – skříň na psaní. Byla to původně schránka s malými přihrádkami k uschování cenných předmětů a psacích potřeb, která se stavěla na stůl nebo na jiný nábytek. Později splynula se spodní částí a přešla do pozdějších období jako sekretář. Postavením truhly na vysoký podstavec vznikla kredenc, dvoudveřová skříň, pod níž býval umístěn chladič na víno nebo na velké měděné nádoby. S nástupem Habsburků přichází do Prahy stále více cizích řemeslníků i umělců, kteří se stali průkopníky nových uměleckých myšlenek. Bylo mezi nimi i mnoho německých a italských truhlářů.

V letech 1526 až 1620 bylo v Praze kromě 34 českých truhlářů 85 truhlářů německých aj., a to kromě řemeslníků dvorních, chráněných císařskou výsadou. Za Rudolfa II. se Praha stává, i když přechodně, střediskem vynikajícího umění a kultury, jako snad žádné jiné evropské město v té době. Vedle importovaného nábytku se zde vyráběly i některé reprezentativní nábytkové kusy vykládané drahými kameny. Toto jedinečné období trvalo však bohužel velmi krátce. Bouřlivé roky pobělohorské doby, plenění zámků a válečná tažení podobně jako likvidace majetku české šlechty, to vše mělo za následek, že zachovaného renesančního nábytku u nás není mnoho, rozhodně nesouhlasí s počty v archivních zprávách.

Obr. 7 - Stůl s ornamenty

Baroko

Je sloh pozdního feudalismu. Historicky je zhruba ohraničeno obdobím od třicetileté války do Velké francouzské revoluce. Tento sloh postupně pronikal i do měšťanské a lidové kultury, kde se udržel hluboko do 19. století. (Ludvík XIV.) Pro tento sloh je charakteristická mohutnost, okázalost, základní tmavá až černá barva a soustružené, často vřetenové sloupky ve funkci noh jako dekorativní prvky. Vznikaly některé nové nábytkové prvky. Truhla byla odsunuta do měšťanské oblasti a ve šlechtickém nábytku byla nahrazena prádelníkem a šatníkem, což souviselo s dobovou módou krajek a širokých sukní. S vynálezem knihtisku vznikají skříně na knihy. Interiér bývá doplněn globusem na dřevěném podstavci. Stolový nábytek je zdoben intarzií, zlacením a bohatou řezbou, někdy celými postavami, často dílo řezbáře. Rovněž tak sedací nábytek je zdoben řezbou a doplněn čalouněním, které je pohodlné, provedené drahými, přepychovými látkami. Výroba nábytku byla svěřována nepovolanějším umělcům a oceňována právě tak jako plastika a malba. K základním typům nábytku přibýly nejrůznější doplňky, např. skříňové hodiny, toaletní

a konzolové stolky a mnoho pozoruhodného sedacího čalouněného nábytku. Podobně jako postel, proměnil se i sedací nábytek, stal se především prostředkem reprezentace. Čím bylo opěradlo vyšší, tím se pokládala židle za vznešenější.

Obr. 8 – Skříň zdobená intarzií

Rokoko

Rokoko je vlastně zdobnější, přezdobené a hravé baroko. Nábytek je o něco lehčí a praktičtější, jeho nohy se začínaly zakřivovat. Přímé linie byly nahrazeny křivkami ve tvaru **C** a **S**. Vyduuté plochy a zaoblené hrany vyžadovaly při zpracování speciální technologie. Výroba luxusního nábytku byla v rukou rodin, jejichž příslušníci udržovali různá výrobní tajemství děděná z otců na syny. Od roku 1743 měli výrobci povinnost označovat svá díla značkou. Snaha po co největším pohodlí, velmi ovlivnila linii i typ nábytku 18. století. Kromě postele vznikla denní lehátka a odpočívadla i kanapíčka pro rozhovory ve dvou. Židle mají opět kratší opěradla a jsou uzpůsobené k tomu, aby nepomačkaly krinolínu. Kromě psacího stolu, který ztratil svou přísnost, se vyvinul typ sekretáře se sklápěcí deskou a mnoha tajnými zásuvkami. Toaletní

stolky, noční stolky, šicí a všechny druhy hracích přenosných stolků byly důmyslně skládané na štíhlých „laních“ nožkách.

Komoda se zvlhčila a odlehčila vyššími nohami. K dalším novým nábytkovým prvkům patří stojací hodiny a paravány. Také barva nábytku se stala živější. Objevují se nová vzácná dřeva: palisandr, růžové dřevo, citroníkové, purpurové, mahagonové a další, používaná k intarzii. Vznikaly podivuhodné jednotné celky s nesčíslným množstvím jemných, živých variant, prostor byl současně dotvářen i kultivovaným dekorativním pojednáním stěn, opakující se bílém a zlatou barvou, nástěnnými malbami mědirytinami. Začal pronikat i silný vliv asijských kultur, oblíbené byly čínské papírové tapety i celé čínské „pokoje“. (Ludvík XV.) Nejvýrazněji se rokokový styl projevil nepochybně ve Francii, kde např. nejznámější tvůrci nábytku 18. století signovali své práce jako malíři. V ostatních evropských zemích nebylo nábytkové zařízení zdaleka tak okázalé, neboť bylo určeno širší společenské potřebě. V Itálii zakotvilo francouzské rokoko pouze v Piemontu a Benátkách, ostatní území se sice přizpůsobila novému slohu, ale jejich tehdejší nábytek připomíná tradiční barokní nábytek italský, s velkým množstvím bronzových osob a bohatým zlacením.

Obr. 9 - Komoda s ornamenty a mosazným kováním

Klasicismus

Byl slohem nové doby a nové společnosti a projevil se i v nábytkové tvorbě v posledních letech 18. století. Vznikl ve Francii za vlády Ludvíka XVI. Byl to klidný styl, opět symetrický a vycházel ze základních geometrických tvarů. Forma nábytku se dostala opět do souvislosti s architekturou, tvary nábytku se zjednodušily, různě zprohýbané linie a plochy se narovnaly. Nejlépe je to patrné u sedacího nábytku, jehož esovité nohy se změnily ve směrem dolů se zužující štíhlé nohy kruhového nebo čtvercového profilu. Skříňový nábytek a komody mají zásadně rovné plochy. Ornament se stal lineárnějším a dekor se velmi zjemnil, zásuvky lemuje řecký meandr, kraje se zdobí perlovcem, rohy rozetami plochy vyplňují girlandy. I kování se přizpůsobilo střídmemu klasicismu. Interiér působí lehkým a vzdušným dojmem. Jeho důležitým znakem je dokonalá symetrie, jež je stejně jako klidné, rovné linie nábytku inspirována znovu oživeným zájmem o antiku.

Obr. 10 – Skříň z poloviny 18. stol.

Lidový nábytek

Pod tímto pojmem dnes rozumíme nábytek vesnice buď vyráběný po domácku nebo tesařem či truhlářem na přelomu 18. a 19. století. Byl chudší a zjednodušenou nápodobou nábytku měšťanského. V dochovaných kusech je vidět na tomto slohu vliv baroka a rokoka, někdy i stopy renesance. Lavice byly s tvarovanými opěradly, na nichž se někdy i spalo. Židle měly bohatě profilovaná opěradla s barokními prvky. Postel byla buď jednoduchá, nebo zdobená malbou, někdy i doplněná nebesy. Ozdobným prvkem charakteristickým pro postele byly soustružené sloupky. Jako úložné prostory sloužily truhly, které si do manželství přinášela každá nevěsta. Byly bohatě zdobené, hlavně malováním, na přední stěně a víku. Z dalších nábytkových prvků jsou to skříně, příborníky a prádelníky, střídavě geometricky zdobené malbou, řezbou, někdy dokonce i intarzií. Skříně mívají jednu uzamykatelnou zásuvku, kde se uschovávaly dokumenty a peníze. Používaly se otevřené police na nádobí, tzv. misníky. Krásné malované lavice jsou známé z jižní Moravy, kde ve druhé polovině minulého století vrcholila největší výzdoba jizeb venkovských stavení.

Obr. 11 - Selská jizba

Empír

Časově spadá tento styl do doby rozkvětu a pádu vlády francouzského císaře Napoleona I. Nábytek je stále řemeslně výtečný. Přetrvávají typy běžné v předchozích obdobích, pouze se slohově proměňují. Sedací nábytek je stále účelný a pohodlný, ale méně měkkým čalouněním vyhovuje i důstojnějšímu sedění ve vzpřímenější poloze. Stoly si podržují lehkost a graciéznost, větší tabule se sestavují z menších stolků. Známé a ve své době velmi oblíbené jsou malé přístavné a odkládací stolky, ale i malé stolky na trojnožce. Začíná se prosazovat typ psacího stolu se skříňkami po obou stranách. Výzdobou empírového nábytku jsou zpravidla jednotlivé dekorativní prvky antické architektury, sloupy, římsy, pilíře, podpěry i plošný ornamentální detail. Charakteristické je úzké rámové **zlacení** na černém nebo bílém nábytku.

Při výrobě nábytku se začínají uplatňovat přirozené barvy dřeva: je oblíben mahagon i různé světlé kořenice. Často se zařízení zhotovuje z prostého dřeva, nejčastěji smrkového, lipového, topolového, a povrch se upravuje dýhami z cennějších dřev (cedrového, třešňového, mahagonového, hruškového, apod.). Intarzie byla potlačena. Hladké dřevo bylo zdobeno reliéfními bronzovými zlacenými ozdobami, důsledně tvarovanými podle antických motivů, po vítězství Napoleonově v Egyptě i motivy egyptskými. Na čelech postelí, skříní a kabinetů nalezneme často alegorické postavy vítězství, géníů se zbraněmi, motivy vavříků, múz, rohů hojnosti, pochodní atd. Nohy stolků, židlí a postelí zpravidla končily bronzovými lvími prackami. Pokud nebyl objednavatel dost zámožný, nahrazoval se bronz pozlaceným dřevem. Vždy se však dbalo na barevné odlišení ploch dřeva od zlatých ozdob.

Linie nového nábytku byly jasné, přímé, hrany doplňovaly pilastry, které zdůrazňovaly stavbu nábytku. Zájem výrobců nábytku se soustředil na psací stůl a postel, jejichž tvary se změnila a jejichž uplatnění bylo zdůrazněno ve srovnání s ostatními typy bytového zařízení. Nejužívanější druh lůžka připomíná prohnutými postranicemi ložky: k němu byl vždy vyráběn noční stolek v podobě hranolu, nejčastěji se sloupky. Na základním typu psacího stolu býval třídílný nástavec s přihrádkami a zásuvkami. Používal se ovšem i psací stůl se **žaluziovým** zavíráním, tak, jak byl vytvořen v předchozím století. Zvláště v měšťanské domácnosti zevšeobecnila jednoduchá forma komody, a svůj tvar podržela neobyčejně dlouho i po překonání empíru jako stylu.

Obr. 12 - Komoda s třemi zásuvkami

Biedermeier

Tento styl byl nazván po dvou oblíbených literárních figurkách vídeňských měšťanů, reprezentoval hospodářsky i politicky silící buržoasii. V této době nedochází k žádným převratným změnám ve srovnání s předchozím obdobím. Nábytek je velmi účelný, elegantní, jednoduchý, pohodlný a solidně zpracovaný. Pro výrobu nábytku se používají dřeviny zejména z ovocných stromů, nejvíce třešně. Dostává plynulou, měkkou, obrysovou linii, nápadnou zejména u pohovek, opěradel židlí i u sekretářů a skleníků. Opěradla byla zpravidla oble zatáčena, vyplňována plochými, nejrůzněji proplétanými listovými útvary. Zajímavým nábytkem této doby byly pohovky. Stůl byl nejčastěji kruhový, na jedné noze, dole rozšířený s trojúhelníkovou podstavou. Oblíbené byly i skleníky, nový druh nábytku, do nichž se ukládal porcelán, sklo, různé dekorativní předměty či drobné upomínky. Začaly se také množit nástavce na psacích stolech, vznikaly volné etažéry, na něž se rozestavovaly drobnosti. Sedací nábytek se neustále zdokonaloval a zlepšoval z hlediska pohodlí. Tento nový sloh nahradil přepychový empírový nábytek, který byl dostupný jen zámožným vrstvám a šlechtě. Byl to sloh vyhovující dennímu životu.

Obr. 13 - Stůl na středové noze

Novorenesance

Všechny kdysi silné slohové projevy se staly nyní jen zásobnicí dekoratéra, který se snažil celý prostor ovládnout a vytvořit z něj jevištní dekoraci. V této době vznikají „komplety“ s předem stanoveným počtem kusů, které neberou ohled na daný bytový prostor či formu života. Do té doby existovaly pouze malé nábytkové skupinky hlavně čalouněného nábytku, např. křesla s pohovkou, někdy i se stolem. Přesto v době, kdy zavládl slohový zmatek, měly komplety určitý význam, neboť zaručovaly alespoň jakousi jednotu zařízení. Jednotlivým pokojům se předepisoval druh dřeva, např. salón se prováděl v černé jacarandě, obytný pokoj v ořechu, jídelna v dubu. Do pokojů se pokládaly tlusté rozměrné koberce, umístěné přesně ve středu místnosti. Z jednotlivých kusů nábytku byly nejnápadnější skříně, které zatlačovaly komody. Místo sekretáře se prosadil psací stůl i tam, kde se nepoužíval. Křesla byla dost pohodlná, pohovky trpěly přemírou někdy i nevkusných ozdob.

Obr. 14 - Sekretář

Ohýbaný nábytek

Převratný zlom ve tvorbě sedacího nábytku byl sedací nábytek z ohýbaného dřeva (Thonet), který se ale tehdy nezdál dost dobrý pro salón. Jeho estetickou a funkční dokonalost představovaly v druhé polovině 19. století židle, které se s malými obměnami vyrábějí dodnes. Michael Thonet získal v roce 1840 první patent na ohýbání bukového dřeva. Před první světovou válkou se již tento nábytek, vyráběný v mnoha filiálkách (Bystřice pod Hostýnem, Koryčany) vyvážel do celého světa v desítkách miliónů kusů. K dobrým oblíbeným typům patřila houpací křesla. Německý podnikatel **Michael Thonet** se narodil 2. července 1796 v městečku Boppard nedaleko Koblence. Vyučil se stolařem a v rodišti založil řemeslnickou dílnu, v níž vyráběl nábytek. Ve třicátých letech 19. století začal dělat pokusy s ohýbáním dřeva, čehož pak využil i ve své profesi. Ohýbaný nábytek představil poprvé veřejnosti roku 1841 na průmyslové výstavě v Koblenci, kterou navštívil i rakouský kancléř Metternich. Na jeho doporučení přesídlil Thonet v následujícím roce do Vídně, kde si založil vlastní firmu na výrobu nábytku. Poslední desetiletí 19. století ve vývoji do bytového interiéru nic pozoruhodného nepřinesla. Označují se jako období stylového chaosu.

Obr. 15 – Ohýbané houpací křeslo

Secese

Byl to poslední sloh, který se ve svých charakteristických rysech projevil bez výjimky ve všech druzích umění i v celém stylu života. Ovšem jen v krátkém časovém úseku. Svůj vrchol prožívala na zlomu století. Byla to snaha o vytvoření mladého, nového slohu, který by z minulosti nic neopakoval. Dnes na období secese s více jak stoletým odstupem pohlížíme jako na úvodní kapitolu k modernímu navrhování nábytku. Charakteristickými rysy secese je stylizovaný, zejména rostlinný ornament v plynulé sinusoidní křivce. Secesní tvarosloví a secesní ornament vtiskly své znaky i těm nejprostším předmětům. Převažující barvy jsou modrá, zelená, žlutá, bílá a černá. Ve svých počátcích byla secese úzce spjata s bohatou buržoazií, postupně se tento sloh rozšířil mezi nejširší vrstvy. Interiér byl prosvětlený, uspořádaný s několika kusy nábytku, které se často přeskupovaly, míval přepychové detaily. Typické židle s vysokým opěradlem se dnes vyrábějí jako novodobé kopie. První společnosti pro výrobu levného sériového nábytku s dobře vyřešeným designem začaly vznikat kolem roku 1900.

Obr. 16 - Prosklený secesní příborník

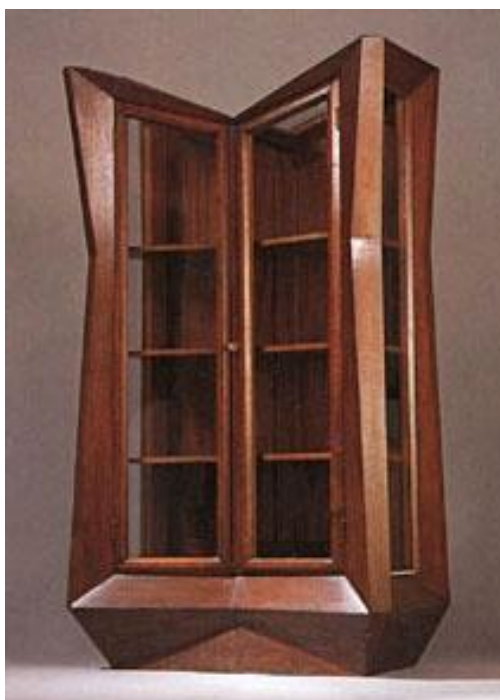

Kubismus

Soustředěným tvůrčím úsilím bylo umění, které mělo bezprostředně sloužit společnosti, zejména formou užitkových předmětů. Kubistické výtvarné umění, rovněž i tvarování nábytku, vznikaly ze sváru s hodnotami uznávaných v 19. století. Úsilí o vytvoření jednotného uměleckého a životního stylu nové společnosti, snaha o vytvoření technicky dokonalého nábytku pro všechny sociální vrstvy, který by mohl být vyráběn průmyslově a tudíž byl levný. Technické zázemí pro výrobu nábytku českých architektů se skládalo z drobných dílen a nevelkých manufaktur. Nábytek se zredukoval do tří kategorií – židle, stoly, a otevřené nebo uzavřené police. U nás kubistický nábytek vznikl převážně v letech 1909 – 1915 pro neširokou vrstvu umělců a inteligence.

Mladí architekti vytvářeli dynamický, expresivní nábytek ostrých hranatých tvarů se složitě prolamovanými plochami, šikmými spoji, seseknutými hranami, který byl velmi náročný na realizaci a dlouho nevydržel.

Obr. 17 - Skříň s atypickým designem

Funkcionalismus

Důraz je kladen na účel a funkčnost předmětů, estetická kvalita měla vyplynout z účelnosti. V Evropě vzniklo několik center, která samostatně, ale i ve vzájemném propojení a ovlivňování řešila v nových sociálních podmínkách problematiku nábytku a bydlení. Funkcionalismus ve svých základech byl chápán jako program a především metoda opírající se o utopické předvídání vývoje celé společnosti. V meziválečném období dochází k vytvoření optimistických myšlenek o novém poslání urbanismu a architektury jako služby celému lidskému společenství.

Charakteristickými znaky jsou jednoduchost, dokonalé zpracování, pohodlnost, racionální proporce, kultivovanost respektování přirozené krásy dřeva. Převládaly pravoúhlé tvary, základní barvy. Technikou skandinávských návrhářů je technologie lamelování, která umožňuje vytvářet odlehčené zakřivené tvary. Nábytková tvorba mezi dvěma světovými válkami byla ovlivněna celou řadou událostí. Lze jmenovat krach na newyorské burze v roce 1929, který měl za následek hlubokou krizi a nezaměstnanost. Dále rok 1933, kdy se v Německu dostávají k moci nacisté.

Obr. 18 - Křeslo do pokoje

Postmodernismus

Po druhé světové válce se u nás nepodařilo navázat na předválečnou vývojovou špičku v nábytkové tvorbě. Z rozsáhlých výrobních celků vytvořených znárodněním truhlářských provozů vycházel nábytek, který bylo možné co nejsnadněji vyrobit a z důvodu trvalého nedostatku co nejsnadněji prodávat. Prosazuje se strojová velkovýroba, což představuje aplikace moderních výrobních technologií. Uplatňuje se heslo, že jednoduchý a dobře fungující předmět je také krásný. Pro výrobu se používají také plasty a kov. Specialitou, která úspěšně proniká do celého světa je nábytek s laickou montáží. Je to jednoduchý a levný nábytek, umožňující zařízení celého bytu. Materiálem je nejčastěji přírodní, světlá borovice. V šedesátých letech minulého století se u nás začíná projevovat nedostatek přírodních materiálů. Tento nedostatek je řešen používáním a nahrazováním plasty. Vzniká veliký podíl sériové výroby. Nábytek se vyrábí převážně ve velkých sériích, má jednoduché tvary (krabicový tvar) a ztrácí na umělecké hodnotě. Architektovo dílo se dále nerozvíjí a pomalu zaniká, jelikož velkosériová výroba nábytku, byla orientována na zprůměrovaný model občana.

Obr. 19 - Sektorová obývací stěna z období 70. let

Současnost

Současná nábytková tvorba doznává několika podstatných změn. Je zde snaha, navrátit nábytku jeho uměleckou hodnotu. Dochází k podstatnému omezení sériové výroby. Neustále se rozvíjejí nové dokonalé výrobní technologie. Výrobní zařízení se stále zdokonalují. Návrat k používání přírodních materiálů. Nelze však jednoznačně říci, v jakém stylu se nábytek vyrábí. Důraz je kladen zejména na funkčnost, životnost, stabilitu a estetické ztvárnění. Bytové zařízení vyráběné na počátku dvacátého prvního století nelze zcela označit jako historický nábytek. Vždyť pro většinu z nás je to téměř nábytek současný, vyrůstali jsme v něm a mnoho z tehdejšího zařízení dožívá ještě dodnes.

Pokrokoví tvůrci 20. století byli v počátku vedeni snahou, na niž navazují i architekti současní – zařídit domácnost příjemně a pohodlně, vytvořit nábytek lehký, variabilní a skladebný. Mnozí návrháři, však začali z prostých předmětů, jakými jsou stoly, židle či skřínky vytvářet umělecké předměty. Úsilí po originalitě a snaha po zviditelnění vede ke stupňování tvarových kreací vedoucích k tomu, že navrhovaný tvar výrobku přerůstá jeho účel a vznikají předměty, které neslouží žádnému účelu a přitom se neustále tváří jako použitelný nábytek.

Obr. 20 – Kuchyňská linka s vestavěnými spotřebiči

Ve většině případů považují současní designéři kuchyni za srdce domácnosti. Vycházejí z toho, že se v kuchyni provozuje většina domácích aktivit, do kterých bývají zapojeni všichni členové domácnosti. Tradiční kuchyně je místem, kde se připravují pokrmy, ale je také místem společenské konverzace.

Efektivně rozčlenit kuchyň je nelehký úkol. Musíme si vždy promyslet dobře potřeby jednotlivých pracovních zón. V logicky zorganizované kuchyni si nesmějí navzájem překážet části vyhrazené na práci s částí určenou k uskladnění. Moderní kuchyně jsou založené hlavně na kvalitním provedení jednotlivých designových prvků, ať již velkých kusů nábytku, nebo jednotlivých spotřebičů. Zajímavý vzhled, barva a vzhled dominují prostoru, který byl dříve určen pouze k přípravě potravin.

V příštích letech a desetiletí se v našich bytech a domech bude mísit mnoho vývojových směrů a proudů. V poslední době zrychlená technická revoluce velice značně ovlivňuje naše nejsoukromější čtyři stěny. Doufejme, že pomůže vytvořit byt zítřka jako místo ke komfortnímu a zdravému životu, neboť všechna ta nejpodivnější a příjemná zlepšení, téměř pohádkové vynálezy by byly jen špatnou kulisou, kdyby člověku neměly dokonale sloužit.

3 Nábytek

Vytváření nábytku ovlivňuje řada daných faktorů a podmínek, z nichž mají některé určující význam a jsou plně respektovány. Ostatní podmínky mohou být v jistých mezích a případech usměrňovány. V konstrukci a tvůrčím zájmu je vymezené široké pole působnosti. Nejvíce ovlivňující faktory při tvorbě nábytku jsou především: společenské, estetické, výrobní a kulturní potřeby člověka.

Členění nábytku podle funkčnosti:

Předmět, kterým vytváříme interiér určitého prostoru.

Prototyp nábytku	- vyrobený v jednom kusu, za účelem ověření funkčnosti, tvaru a stability
Typový nábytek	– vyráběný sériově v určitých typech.
Netypový nábytek	– vyráběný individuálně na zakázku.
Demontovatelný nábytek	– použity rozebíratelné spoje.
Nedemontovatelný nábytek	– použity pevné spoje.
Sektorový nábytek	– sektorový soubor prvků s možností různých kombinací.
Mobilní nábytek	– není trvale spojený se stavbou.
Vestavěný nábytek	– je součástí stavby.

Rozdělení nábytku:

podle účelu:	- úložný (skříňový)
	- stolový
	- lehací (lůžkový)
	- sedací
	- bytové doplňky
podle použití:	- bytový
	- kancelářský
	- školní

- restaurační
- hotelový
- zdravotnický
- dílenský
- pro sklady a prodejny
- zahradní
- doplňkový

3.1 Nábytek jako prvek obytného a užitného prostoru místa

Není tomu dávno, co jsme o dnech velkého úklidu či o „železných nedělích“ lhostejně vyhazovali nejrůznější staré svícný, hmoždíře nebo mosazné formičky na bábovky a cukroví a mnoho jiných, jak jsme tehdy soudili – nesmyslů a trefek, po nichž se dnes velmi dychtivě sháníme a za ně jsme ochotni platit vysoké částky¹.

Čímpak se asi stalo, že nám učarovaly staré pohovky, křesla, stoly a stolečky, židle a truhly, které jsme před časem jako nepotřebnou a zbytečnou zátěž zděděnou či podarovanou po příbuzných, odsouvali na zaprášenou půdu, abychom je nahradili laminátovými sedačkami, umakartovými stolky a dalším zařízením z umělých hmot? Během desetiletí nastal opravdový převrat. Má tu svou roli jistě světová móda².

Prostory, kde trávíme nějaký čas, buď k práci, nebo odpočinku nemohou tvořit jen holé stěny. Nemůže to být ani prostor zaplněný efektně naaranžovaným nábytkem: uspokojivě nelze bydlet ani mezi výstavními exponáty, ani v přeplněném skladišti. Dobrý byt, dům, či pracovní prostředí by mělo zaručit pocit klidu, pohodlí i soustředění a dát svým uživatelům možnost, aby zde našli místo pro odpočinek i pro práci a sebevzdělávání. Smyslem modernosti není člověka zotročit praktickými věcmi, které se „nosí,“ ale co nejvíce vyhovět jeho potřebám. Nábytek patřil vždy a patří i nyní do souboru věcí, které bezprostředně vytvářejí příznivé podmínky pro existenci člověka, pro usnadnění některých jeho činností a pro zpříjemnění jeho nejbližšího prostředí. Společenské podmínky a růst výrobních sil, vytvořily vlivem rozvoje vědy a techniky podmínky, kdy člověk – konzument může klást a klade stále větší

¹ Bohmannová A., (1974), Dnešní byt a věci kolem nás, Vydavatelství práce, st.146

² Bohmannová A., (1974), Dnešní byt a věci kolem nás, Vydavatelství práce, st.21

požadavky na jednotlivé druhy nábytku i na jeho kvalitu, a společnost na dostatečné množství.³

3.2 Používané materiály

Materiál, ze kterého je zhotoven jakýkoliv předmět, je dalším důležitým činitelem, jenž spolu s technologií ovlivňuje tvorbu nábytku, jeho kvalitu a tvar. Každý materiál má určité fyzické, chemické, estetické, popř. jiné vlastnosti, které určují jeho druh a odlišují jej od materiálů jiných.⁴ V souhrnu těchto vlastností hodnotíme některé jako dobré, některé jako špatné a některé jako nevýznamné. Hodnocení může mít však platnost pouze relativní a nikoliv absolutní, podle toho, k čemu má být materiálu použito nebo jakou funkci má plnit. Táž vlastnost daného materiálu může být u některého výrobku nebo některé jeho součásti velmi cenná a žádoucí a u jiného nevýznamná nebo nežádoucí. Při hodnocení vlastností materiálů nutno proto vycházet z jistých dílčích hledisek důležitých pro konkrétní použití, nebo pro určitý způsob zpracování. Některé základní vlastnosti běžně používaných materiálů se vědecky zjišťují a údaje o nich tvoří součást technických podmínek závazných jednak pro dodavatele, jednak pro dovozené použití.⁵

Při výrobě nábytku se uplatňuje velmi bohatý sortiment materiálů vyráběných nebo opracovávaných nejen v dřevařských, ale i v jiných odvětvích. Hlavní konstrukční význam a charakteristiku nábytku ovlivňují nejvýrazněji tři skupiny:

- materiály dřevěné,
- materiály kovové,
- materiály z plastických hmot .

V některých případech nebo u některých druhů nábytku se dobře uplatňují i materiály ostatní: textil, sklo, papír, přírodní kámen, keramika a materiály pro povrchové úpravy.⁶

³ Bohmannová A., (1974): Dnešní byt a věci kolem nás, Vydavatelství práce, st.22

⁴ Halabala J, (1980): Výroba nábytku, tvorba a konstrukce, 2. Vydání. Praha Nakl.techn.lit.,st.40

⁵ Halabala J, (1980): Výroba nábytku, tvorba a konstrukce, 2. Vydání. Praha Nakl.techn.lit.,st.40

⁶ Halabala J, (1980): Výroba nábytku, tvorba a konstrukce, 2. Vydání, Praha Nakl.techn.lit., st.41

Materiály dřevěné

U historického nábytku se uplatňovaly převážně různé druhy dřev v podobě řeziva a dýh. Dnešní sortiment dřevěných materiálů je však mnohem početnější a různorodější. Základní surovina – dřevo – se rozkládá působením různých technologií na řezivo, dýhy, třísky a vlákna. Potom se znovu spojuje, takže kromě řeziva a dýh vznikají překližky, laťovky, třískové desky, vláknité desky, popř. další kombinace z uvedených i dalších materiálů. Každý z těchto polotovarů vyráběných zpravidla ve specializovaných závodech základního dřevařského průmyslu však různé, vzájemně odlišné vlastnosti, které ovlivňují technologii dalšího zpracování, koncepci a konstrukci výrobku a některé z nich důsledkem toho i tvar.⁷

Hlavní druhy dřev

Podle původu rozlišujeme:

- a) dřevo domácích dřevin – jehličnaté a listnaté
- b) dřevo cizokrajných exotických dřevin

Žádná jiná surovina na výrobu nábytku neovlivnilo lidský vývoj, jako dřevo. Jeho kulturní a hospodářský význam je nesporný. Na světě existuje přibližně kolem 25000 až 30000 druhů dřevin a z nich je asi 3000 až 5000 vhodných pro účely zpracování. V současné době se užívá zhruba 250 druhů. Dřevo je materiál s rozdílnými vlastnostmi. Rozpětí chemických, fyzikálně mechanických, biologických technologických vlastností, struktury a vzhledu dřeva je extrémně velké. Na základě nashromážděných zkušeností je pro průmysl a řemesla vybíráno správné dřevo, pro účelné použití k široké paletě výrobků. Neocenitelná je jeho mnohostrannost a především estetické působení.

⁷ Halabala J, (1980): Výroba nábytku, tvorba a konstrukce, 2. Vydání, Praha Nakl.techn.lit., st.42

Prezentace nejpoužívanějších druhů dřev s obrázky

Druhy jehličnanů

Smrk

dřevo je měkké, pružné, dobře štípatelné

jedle

dřevo je měkké rovnoleté neobsahuje pryskyřici, proto je méně odolné proti hnilobě

borovice

dřevo je těžší pevnější než smrkové, odolává hnilobě a dobře se impregnuje

modřín

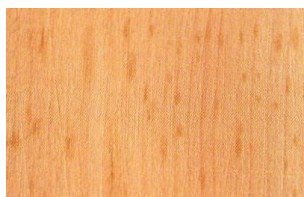
dřevo se pro svou barvu a texturu, tvrdost, pevnost a trvanlivost zpracovává jako ušlechtilé dřevo listnáčů v přírodní barvě

douglaska

Dřevo je měkké, pevné, pružné a trvanlivé a jemně voní pryskyřicí

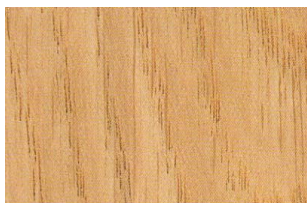
vejmutovka

dřevo se nebortí, málo sesychá, je měkké s velkým obsahem pryskyřice

Druhy listnáčů

dub

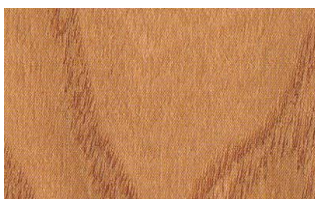
dřevo je tvrdé, těžké, pevné, pružné a velmi trvanlivé, všestranně použitelné

jasan

dřevo je tvrdé, těžké, pevné, houževnaté, velmi ohebné a pružné

jilm

dřevo je tvrdé, těžké, pevné, pružné a těžko štípatelné

akát

dřevo je tvrdé, těžké, pevné, pružné, houževnaté, velmi trvanlivé, nepatrně se sesychá a dobře se leští

ořech

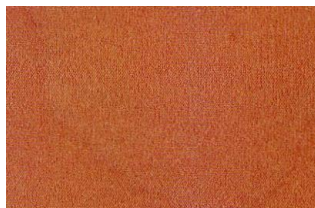
dřevo příjemně voní, je tvrdé, pružné, pevné, trvanlivé, dobře se zpracovává, moří a leští, zvlášť cenné jsou ořechové kořenice

bříza

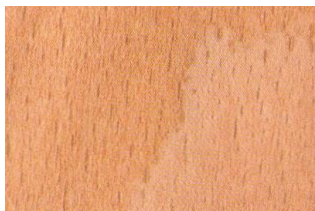
dřevo je polotvrdé, těžké, pružné, pevné, málo trvanlivé

hrušeň

dřevo je tvrdé, těžké, houževnaté, stejnoměrně husté, dobře se opracovává, moří, leští

buk

dřevo je nezřetelně pórovité, těžké, tvrdé, husté, pevné, málo pružné, dobře se impregnuje, parí a moří

javor-cukrový

dřevo je tvrdé, pevné, stejnoměrně husté, málo trvanlivé, dobře se opracovává a leští

habr

dřevo je tvrdé, těžké, pevné, houževnaté, špatně štípatelné, při střídavé vlhkosti podléhá rychle zkáze

třešeň

dřevo má hedvábný lesk, příjemně voní, je tvrdé, pevné, ohebné a pružné, dobře se opracovává, moří a leští

švestka

dřevo je lesklé, s četnými dřeňovými paprsky, velmi tvrdé, těžké, špatně se opracovává, ale dobře se leští

olše

dřevo je měkké, lehké, dobře se obrábí, snadno se moří a přijímá barvu

lípa

dřevo je velmi měkké, lehké, snadno štípatelné a dobře se opracovává

topol

dřevo je velmi měkké, lehké, hrubovláknité, upotřebitelné hlavně k výrobě překližek, poddýžek a papíru

kaštan

Dřevo je dobře opracovatelné, pro krájení se připravuje jednoduchým půlením a křížovým dělením

Druhy cizokrajných exotických dřevin

mahagon americký

dřevo je tvrdé, pevné, těžké, trvanlivé, houževnaté a rozptýleně pórovité

gaboon

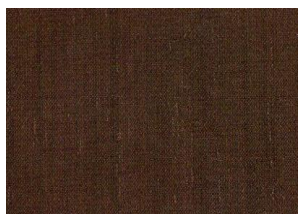
dřevo je měkčí, lehčí, nebortí se, těžko se opracovává, dobře se klíží a moří

teak

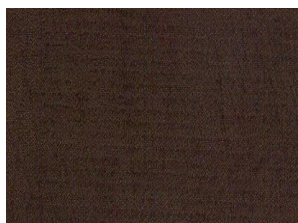
dřevo je středně tvrdé se střední hmotností, pružné, neobyčejně trvanlivé, málo se sesychá, dá se dobře obrábět i štípat

palisandr africký

dřevo má jemně pruhovanou texturu, je velmi tvrdé, má vysokou hmotnost, je husté bez lesku, špatně se klíží a snadno se trhá

eben africký

dřevo je trvanlivé, tvrdé, těžké s hmotností nad 1000 kg/m³, obtížně se obrábí, avšak dobře se leští

gingko

dřevo je neobyčejně tvrdé a těžké s hmotností na 1000 kg/m³, houževnaté, trvanlivé, těžko se obrábí a je takřka neštípatelné

borovice limba

dřevo je tvrdé, se skelným leskem, pevné, trvanlivé, s velkým obsahem pryskyřice

hickory

dřevo je kruhovitě pórovité, tvrdé, velmi těžké, pružné, houževnaté, těžce štípatelné, značně sesychavé

balsa

dřevo je velmi lehká, využití v letectví a dobré izolační vlastnosti

cedr

dřevo je trvanlivé, snadno opracovatelné, s vysokou únosností a dobré izolační vlastnosti

Materiály kovové

Vlastnosti kovu se zcela zásadně liší od vlastností materiálů dřevěných, a proto má kovový nábytek svůj specifický výraz ovlivněný dále druhem kovu, různými konstrukčními principy a technologiemi. Nejvíce používaným kovem je železo, resp. ocel, litina, méně hliník a kovy ostatní. Pro zpracování na konkrétní výrobky nebo součásti přicházejí v úvahu téměř všechny druhy hutnických polotovarů, tedy plechy, tyče, pásy, dráty, pruty, různě formované profily, odlitky, trubky, výlisky a zejména i různé výrobky kovoprůmyslu, jako závěsy, úchytky, zámky a různé druhy spojovacích článků. Uplatňuje-li se kov na zevnějšku nábytku, je volba povrchové úpravy podmíněna celkovou koncepcí estetického záměru. Nejobvyklejší povrchovou úpravou je chromování. Kovu jako konstrukčního materiálu se ve spojení se dřevem používalo běžně, zejména v době románské a gotické, a to u skříní a truhel. Kromě konstrukční funkce byl i výrazným činitelem estetickým. Kovu jako pomocného a doplňkového materiálu se používalo k výrobě dřevěného nábytku téměř ve všech obdobích. Jako výrazně estetického prvku zejména v období empíru.⁸

V nynější době se kovu v nábytkářství používá ve stejných významových oblastech jako v minulosti, tedy jako materiál hlavní, přidružený a doplňkový. Celokovovému nábytku vymezila životní zkušenost jisté víceméně ustálené hranice uplatnění. Větší význam než dosud může mít kov jako přidružený materiál ve spojení se dřevem, popř. s plastickými hmotami. Určitá kubatura dřeva byla ušetřena a nahrazena určitou váhou kovu, který výrobek zpevnil, umožnil použití některých méně pevných nebo tenkých konstrukčních desek, zajistil snadnou a spolehlivou funkci, usnadnil montáž, zjednodušil některé pracovní operace a svým zjevným nebo i nezjevným působením příznivě ovlivnil výtvarný výraz celku. Tvorba a vývoj některých nábytkových systémů, zejména stavebnicových, by bez uplatnění kovu nebo plastických hmot nebyly ani možné.⁹ Kov jako pomocný nebo doplňkový se především dále uplatňuje u drobných výrobků, které shrnujeme pod označením kování. Jsou to zámky, závěsy, úchytky, štítky, spojovací články, úhelníky a šrouby. Nekvalitně provedený závěs či špatně fungující zámek znehodnotí celý nábytkový předmět.

⁸ Halabala J, (1980): Výroba nábytku, tvorba a konstrukce, 2. Vydání. Praha Nakl.techn.lit., st.42

⁹ Halabala J, (1980): Výroba nábytku, tvorba a konstrukce, 2. Vydání. Praha Nakl.techn.lit., st.43

Plastické hmoty

Plastickými hmotami rozumíme všechny materiály, jejichž podstatou jsou přirozené nebo syntetické makromolekulární látky. V jistém stádiu výroby jsou plastické, a proto se mohou působením tepla a tlaku různě formovat. Plastické hmoty uzpůsobené pro tvarování resp. výrobu některých předmětů se skládají zpravidla ze tří složek: pojidla, plniva a přísad. Pojidla jsou vlastní makromolekulární látky, které určují základní charakteristické vlastnosti plastické hmoty. Plniva jsou materiály různého druhu a tvaru, které mají částečně snížit – nahradit určitý podíl pojiva. Přísadami se vhodně upravují některé vlastnosti plastické hmoty. Jsou to různá barviva, stabilizátory, maziva a změkčovadla.

Záměrnou kombinací různých druhů a různých proporcí základních faktorů vznikají velmi početné druhy plastických látek, jejichž vlastnosti se vzájemně liší a různě upravují pro konkrétní potřeby a nároky. Podle toho, jaké změny v plastické látce vyvolává různý stupeň teploty, dělí se na dvě charakteristické skupiny. Jsou to:

- termosety, které se působením vysokých teplot vytvrzují tak, že je nelze znovu roztavit nebo rozpustit,
- termoplasty, které měknou už při nižších teplotách a po ochlazení znovu tuhnou.

Nejtypičtější a nejcennější předností plastických hmot je technologie jejich ztvárnění. Význam plastických hmot se výrazně projevuje jak v oblasti zájmů estetických, tak technických a ekonomických. Jejich vlastnosti ovlivňují volbu výrobních technologií i výrobních postupů, které mají velmi různý charakter. Základním lisovacím zařízením je forma, jejíž tvar a složitost jsou dány tvarem potřebného výlisku, a zařízení tlakové a tepelné. Základní tvar výlisku je předurčen účelem, popř. výtvarným zájmem. Je však podřízen podmínkám a potřebám lisování.

Plastické hmoty se pro nábytkářský průmysl a pro vývoj nábytku nejvíce uplatňují na výlisky zcela nebo téměř zcela dohotovených předmětů, součástek nebo dílců z termoplastů nebo termosetů. Takové výlisky mohou zajistit celému výrobku větší odolnost, teda delší životnost, popřípadě zdokonalit i praktickou funkci. Mohou výrobku vtisknout nový výtvarný výraz, který by z jiných materiálů nebo jinými prostředky nemohl třeba ani vzniknout.¹⁰

¹⁰ Halabala J, (1980): Výroba nábytku, tvorba a konstrukce, 2. Vydání. Praha nakladatelství, st.45

4 Design

Kultura naší společnosti je vystavena permanentnímu vlivu politických, ekonomických a sociálních faktorů. Od změny politického systému v roce 1989 se začínáme přibližovat ve většině oblastí vyspělým zemím Evropské unie, do které jsme rovněž vstoupili. Formujeme nové modely životních postojů, sledujeme vývoj životní úrovně, srovnáváme se starými časy. Mnohem více než dříve nás zajímá design předmětů, které vytvářejí naše bezprostřední, ale i vzdálenější okolí. V tomto ohledu se přibližujeme vyspělé Evropě, kde byl design samozřejmou součástí kultury. Design se definitivně usadil v našem každodenním životě a doslova se vryl do našeho podvědomí, a ačkoli není nejstarší, má už svoji historii, svoje zakladatele, proudy, které ho usměrňovaly a daly mu četné aktuální podoby. Zkoumání a vyhodnocování různých postojů designu na prahu třetího tisíciletí přináší odpověď na otázku, jak toto velmi krátké a současně probíhající období ovlivňuje potřeby člověka.¹¹

Slovo design nese proto mnohé z nás nálepku současnosti, v naší zemi však bylo v minulém politickém režimu vzhledem ke svému anglickému původu dlouhá léta téměř tabuizováno. Design, neoddělitelně spjat s masovou produkcí, zahrnuje totiž také jedinečné kousky.¹² Někteří přední evropští designéři s oblibou kombinují individuální experimentální činnost a návrh produktu určeného pro sériovou výrobu. Dvojakost tvorby najdeme i v díle předního českého designéra Jiřího Pelcla.¹³ Design je odnepaměti neoddělitelně svázán s každodenním životem a s kulturou. Jeho aplikační pole je široké. Zdaleka nezasahuje jen všechny trojdimenzionální předměty a v určitém smyslu slova i architekturu a urbanismus, ale doslova celé životní prostředí, které si dnes už neumíme představit bez grafických děl, informačních systémů, obalového designu, jednotného vizuálního stylu firem, webdesignu či informačních technologií.¹⁴

Vzhled běžných nábytkových předmětů je rozvrácen použitím nových výrobních procesů, je to příklad intelligence budoucího řešení. Extrémní novost tvarosloví je očividná. Uživatel výrobku stejně jako jeho tvůrce jsou limitováni jen svojí fantazií.

¹¹ Kanická L,(2007): Desing nábytku v současném světě,1.vydání,ERA Brno,st.9

¹² Kanická L,(2007): Desing nábytku v současném světě,1.vydání,ERA Brno,st.11

¹³ Kanická L,(2007): Desing nábytku v současném světě,1.vydání,ERA Brno,st.13

¹⁴ Kanická L,(2007): Desing nábytku v současném světě,1.vydání,ERA Brno,st.59

Každý designér má tendenci udělat něco, co je nadčasové, marketingový specialista má zase zájem na tom, aby se vyrábělo zboží, které z trhu zmizí rychle a bude vzápětí nahrazeno jiným produktem. Designérská tvorba se ocitá nevelice ostré hraně, kdy se člověk může ptát, zda není neustálé uvádění nových výrobků na trh v podstatě plýtváním. Má být ten či onen objekt skutečně vyráběn? Jeho výroba může mít mnohdy zásadní vliv na životní prostředí, produkce a likvidace odpadu je v dnešní době alarmující. V rámci zachování trvale udržitelného rozvoje musejí nové technologické procesy při výrobě nábytku vyhovovat ekologickým parametrům. Tzv. „bio nábytek“ vyrobený z masivního dřeva bez použití chemických látek je už dlouhá léta běžným sortimentem většiny firem.

Designéři plní roli komunikátorů mezi lidmi a průmyslníky. Mohou nastolit nové konzumační zvyklosti a upřednostnit například dostupnost před vlastnictvím, dělení se s ostatními před individuálním použitím, opravitelnost před nahrazováním. Svou tvůrčí aktivitou mohou stimulovat nové způsoby uspokojování potřeb vytvářet platná řešení, která jsou v budoucnu ekonomicky životaschopná. Je potěšující, že si to mnozí začínají uvědomovat. Design nábytku zohledňuje nové materiály a technologie ve prospěch uživatele. Obrovský posun je možné vidět především tam, kde dochází k přímému kontaktu lidského těla s produktem designu, to znamená v oblasti sedacího a lehacího nábytku. Vše je vymyšleno s ohledem na komfort uživatele, který spočívá především v možnosti přizpůsobit daný nábytkový objekt jeho okamžitým potřebám.¹⁵

Pro současnou nábytkovou vývojovou tvorbu je typické potírání klasického řazení funkčních zón. Stírá se rozdíl mezi kuchyní a obývacím prostorem, koupelnové prvky pronikají blíže k lůžkům, mizí rozdíl mezi exteriérem a interiérem. Nábytkové objekty jsou adaptabilnější a jejich funkčnost je mnohdy umocněna součinností světla, hudby či jiných efektů. Dávají spotřebiteli stále větší možnost zapojit do procesu bydlení všechny smysly. Vana může svítit, kuchyně vysílá různé vůně, obraz hraje, vodní lůžko masíruje tělo v návaznosti na určité vlnové frekvence právě hrané hudby. I když výše zmíněné modely existují pouze ve fázi prototypů nebo jsou prozatím pro

¹⁵ Kanická L,(2007) Desing nábytku v současném světě,1.Vydání,ERA Brno,st.65

širokou veřejnost finančně nedostupné, lze předpovědět v budoucnu jejich kontinuální rozvoj.¹⁶

4.1 Nábytek jako volné výtvarné etudy

Od nábytku očekáváme mnoho. Čím rušnější je náš život, tím důležitější je, aby nás v našich domovech vítalo pohodlí a určitý řád. Jsou lidé, kteří se domnívají, že prostor bytu je nutno zaplnit nábytkem, aby působil reprezentativně. Byt má však být zařízen v souhře se společenským a hospodářským provozem obyvatel. Každá rodina by měla volit především takový nábytek, který tvarem co nejlépe vyhovuje konkrétním funkcím. Ačkoli jsme při výběru nábytku závislí do značné míry na výrobci, neměli bychom zapomínat alespoň na základní hlediska:

- hmotná struktura materiálu a jeho proporce by měly odpovídat prostoru bytu a jeho celkovému vybavení
- konstrukce nábytku by měla respektovat provozní funkce
- tvar by měl být vyvážen v proporcích, liniích, plochách ve vztahu k okolí
- barva nábytku určuje celkovou barevnou skladbu bytových doplňků.

Mlčenlivost předmětů našeho domova je pouze zdánlivá. Věci mluví řečí bezhlasou, ale výmluvnou, řečí, která je zakletá do tvarů a barev, do materiálů, do stop po lidské práci i po době, v níž vznikaly. Historie užitečných předmětů trvá staletí, ba tisíciletí a spojuje se kdesi v šeré minulosti se začátky lidské civilizace. Touto tajemnou řečí mluví nejen díla vytvořená lidskou rukou, ale i díla přírody: mluví kámen i strom, řeka i skála, dům i stůl, i mísa postavená na stole. Celý svět mezi sebou hovoří řečí přírodních a společenských zákonů, určených časem a prostorem. Veškerá lidská věda a umění nejsou nejiného, než učení se řeči předmětů kolem nás: fyzika, chemie, astronomie, architektura, sochařství, historie, všechny vědní a umělecké obory nás učí poznávat svět, rozumět si s ním, chápat jej.¹⁷

¹⁶ Kanická L,(2007) Desing nábytku v současném světě,1. Vydání,ERA Brno,st.82

¹⁷ Procházka M.K.(1977),Umělecká řemesla, 1.vydání, Albatros Praha, st.5

4.2 Návrh pro hodiny VV na 1. st. ZŠ

Jako všechny předměty na základní škole, klade si i kreslení všeobecně vzdělávací a výchovné cíle. Má účinně přispívat k všestrannému rozvoji žákovy osobnosti. Při kreslení se rozvíjí žákovy pozorovací schopnosti, jeho postřeh se stává jistějším a objektivnějším. Oko si všímá především celku, pak podrobností, odhaduje vzájemné vztahy částí i jednotlivých předmětů navzájem, odlišuje podstatné od nepodstatného, nahodilé od charakteristického.

Už při pozorování se uplatňuje rozumová činnost, neboť teprve dobrá znalost věci nám umožní správně ji zachytit kresbou a malbou. Kreslení připravuje i na pozdější úkoly měřictví: vyvolává a utvrzuje tvarové předpoklady obrazců a těles. Učí chápat význam zdánlivých změn, kterými tvar předmětu prochází vlivem prostoru, v němž je začleněn. Poučení o věcech, o jejich funkci, o biologickém nebo výrobním vzniku, o jejich společenské potřebě je nutné, má-li být kresba objektivním odrazem skutečnosti. Vede tedy kreslení i k obohacení žákových vědomostí o světě. Smyslové a rozumové poznání skutečnosti navazuje přímo na citovou účast dětí.

Opravdový zájem o práci a aktivní vztah k stanovenému úkolu je však žádoucí při každém pracovním úkonu v kreslení, malování a modelování. Kreslení má být vždy radostnou činností, v níž vlastní úmysl a stanovený úkol se vzájemně doplňují a při níž učitelovo vedení neomezuje dětskou představivost, ale přímo podporuje samostatnost v práci. Vrcholným cílem práce v kreslení, malování a modelování je rozvoj dětské tvořivosti. Dítě vydatně využívá své představivosti a celé zásoby poznatků, jak je získalo školním vyučováním a výchovou. Úkoly zobrazování předpokládají schopnost zapamatovat si tvar, udržovat v paměti barevný tón. Kreslení přímo vychová paměť pro tvary a barvy, která je v praktickém životě velmi cenná a bez níž si vůbec nelze představit opravdový prožitek uměleckého díla.

Jádrem kreslířské práce ve škole jsou zobrazovací dovednosti. Žák má dospět ke schopnosti objektivně zobrazovat viděné předměty, má se naučit bezpečně kreslit a využívat barvy pro zobrazení věci. Kreslit se lze naučit ovšem zase jen kreslením. Proto také vlastní žákova kreslířská činnost zabírá největší část všech vyučovacích hodin.¹⁸

¹⁸ Uždil J.-Hron.J.(1958), Metodika kreslení na národní škola, 2.vydání,SPN Praha,st.5

Dovednosti a návyky se upevňují v pracovních postupech, které na sebe náležitě navazují a v nichž se pamatuje na časté opakování. Každý složitější a náročnější úkol musí být dostatečně připraven. Škola klade takové úkoly, které umožňují postupný rozvoj dovedností, budí dětský zájem, jsou psychologicky a technicky přiměřené.

Při výtvarných pracích se děti sbližují s hmotou, poznávají její charakteristické vlastnosti, učí se některé zmáhat a jiným se podřizovat. Smyslový a zároveň i rozumový a citový přístup ke skutečnosti je pro výchovnou cenu kreslení rozhodující. Na ukázkách dětem blízkých a srozumitelných se kladou první základy aktivního zájmu o výtvarné umění. V umění je třeba vidět především zvláštní formu poznání skutečnosti. Proto je nutno, aby se žákům mluva uměleckého díla stala srozumitelnou, aby z ní dovedli vyčíst myšlenky, s kterými umělec k dílu přistupoval a které jej při práci provázely. Styk s uměním podněcuje obrazotvornost a působí kladně na vlastní výtvarnou činnost dětí.

Kreslení vychovává žáky k vnímavému a pozornému vztahu ke skutečnosti, systematicky tříbí jejich pozorovací schopnosti, paměť pro tvary a barvy a vychovává jejich obrazotvornost. Vede žáky k užívání kresby i v jiných předmětech a dává jim kreslířskou pohotovost nutnou v nejrůznějších oborech lidské praxe. Vytváří a upevňuje nezbytné pracovní návyky, vychovává k ukázněné, vytrvalé a samostatné práci, vede k čistotě a úpravnosti i pořádku na pracovišti. Probouzí aktivní zájem a citový vztah dětí k výtvarnému dílu, učí je estetickému postoji k přírodě i k věcem denní potřeby. Je tedy nepostradatelnou složkou všeobecného vzdělání.¹⁹

4.2.1 Kreslení

Vyučování kreslení je metodicky určeno jednak zvláštní povahou učiva, v němž se především uplatňují dovednosti, jednak zachováním zásad, které jsou společné vyučovací praxi všech předmětů, avšak uskutečňují se v každém jinak. Patří sem především zásada výchovnosti vyučování. Už sám obsah úkolu má v dětech vzbudit pozitivní ohlas a má vést k ocenění významu kolektivní práce, k lepší orientaci

¹⁹ Uždil J.-Hron.J.(1958), Metodika kreslení na národní škola, 2.vydání,SPN Praha,st.6

v přírodních a společenských jevech. Výběr námětu a postup jeho zpracování je proto s hlediska výchovného velmi důležitý. Při samotném kreslení je třeba vést k lásce k práci, k přesnosti, k hospodárnosti (týká se času, materiálu), k pracovní kázni a k odpovědnosti. Děti mají mít pocit, že vážně pracují – práce je ovšem musí zajímat a bavit.²⁰

O hodinu výtvarné výchovy, kde děti kreslily dle mého vybraného zadání, jsem požádal na ZŠ. Zde po dohodě s třídní učitelkou páté třídy, kam dochází i má dcera byl zadán námět na hodinu „Můj vysněný pokoj“. Kreslení se zúčastnilo jedenáct přítomných žáků, tomuto předcházelo paní učitelkou vysvětlené zadání. Po vyučovací hodině děti odevzdaly obrázky, které paní učitelka hodnotila velice kladně.

4.2.2 Návrh a tvorba prostorového modelu dětského pokoje při hodině VV na 1. st. ZŠ

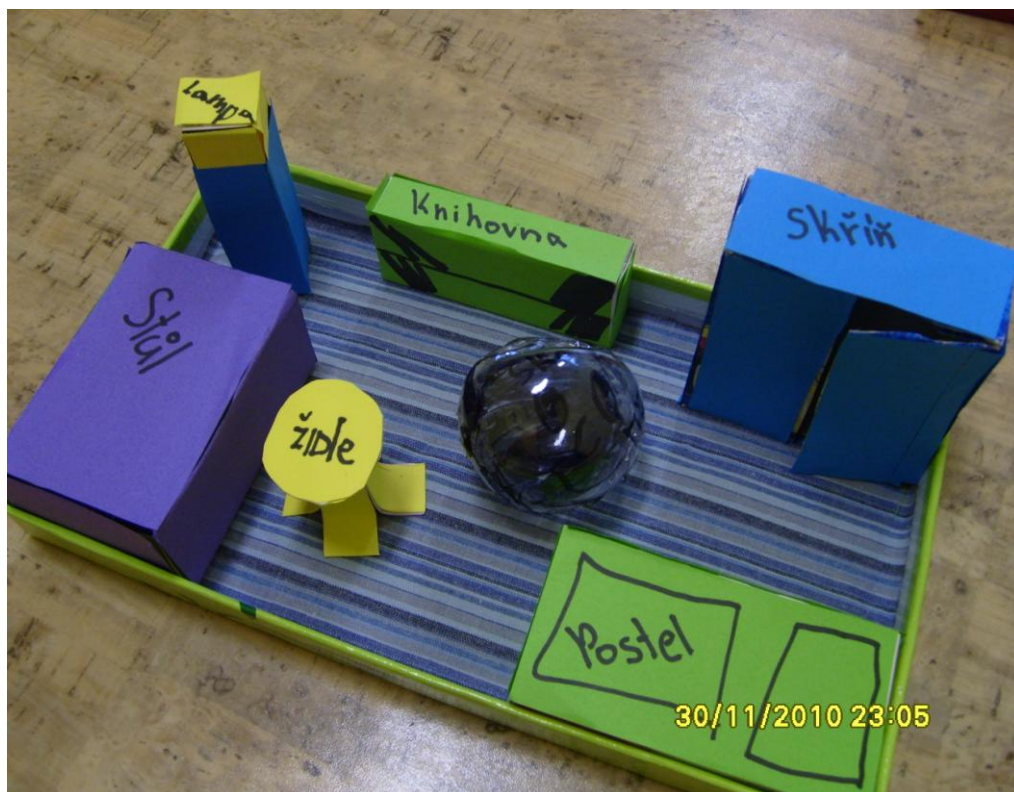
Na základě zadaného tématu „Můj vysněný pokoj“ bylo žákům páté třídy, kteří již kreslili a vytvářeli dotazníkové šetření, vysvětleno zadání úkolu na příští hodinu výtvarné výchovy, vytvoření prostorového řešení – modelu svého pokoje. Paní učitelka požádala děti, aby si na příští hodinu shromažďovaly papírové krabičky, odstřížky kartonů a kousky barevných látek.

Hodiny výtvarné výchovy se zúčastnilo opět jedenáct žáků. Na výuku si děti přinesly zadané věci. Ve třídě panovala obava, zda se úkol povede. Nejprve paní učitelka vysvětlila, jak mají přibližně postupovat a po vzájemné rozmluvě, kde zodpověděla dotazy, se pustili do vytváření. Žáci dle své představivosti stavěli model svého pokoje. Jako podložka celého modelu posloužilo víko z krabice, do které nalepili látku sloužící jako představa koberce. Z donesených krabiček, které děti polepovaly barevným papírem, vytvářely různé druhy nábytku a různého zařízení. Každý model je velice podrobně vypracován, nejsou opomenuty detaily, jako skákací míč, notebook, koberec s motivem srdcí a lampa.

²⁰ Uždil J.-Hron.J.(1958), Metodika kreslení na národní škola, 2.vydání,SPN Praha,st.29

Zadaný úkol se dětem dle mého názoru povedl. Bylo to jejich, dle sdělení paní učitelky první práce, která se věnovala vytváření prostorového řešení. Z modelů byla ve třídě uspořádána výstavka, kde si děti mohly porovnat své výtvary.

Obr. 21: Prostorové řešení svého dětského pokoje dle představ žáků 5. tř. ZŠ

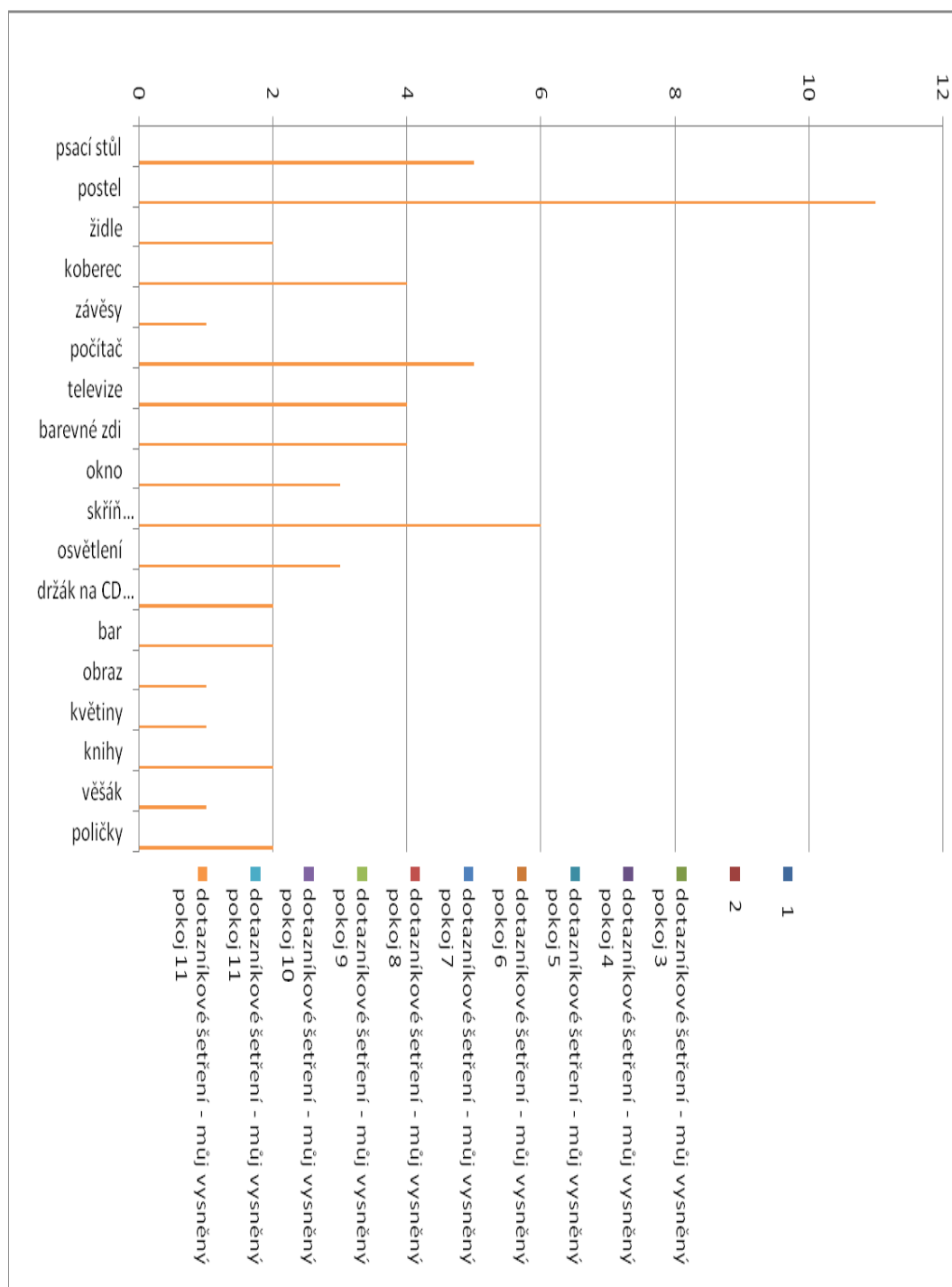

4.2.3 Dotazníkové šetření

Na základě zadaného úkolu na hodinu výtvarné výchovy s námětem „Můj vysněný pokoj“ bylo provedeno dotazníkové šetření se stejným zadáním. Úkolem bylo zjistit, co děti ve svém pokoji preferují, co se jim líbí a v čem se shodují.

Dotazníkového šetření se zúčastnilo, stejný počet žáků, jako při kreslení. Písemný projev nebyl zadáván na předem připravený formulář, ale pouze volnou formou na list papíru. Čas nebyl omezen, anketa ukázala, že většina žáků v dětském pokoji vystačí pouze se základním zařízením. Někteří žáci se i vzhledem ke svému věku nad prací zamysleli hlouběji a řešili i barvy stěn pokoje a někteří snili o vybavení pokoje barovým pultem. Tato skutečnost vypovídá o tom, že si chtějí připadat jako dospělí.

Obr. 22, Graf zobrazující výsledek dotazníkového šetření u žáků 5. tř. ZŠ: „Můj vysněný pokoj“

Obr. 23, tabulka -výsledky ankety

dotazníkové šetření - můj vysněný pokoj											
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
psací stůl	x		x	x		x				x	
postel	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	
židle						x					x
koberec							x	x		x	
Závěsy							x				1
počítač	x	x	x		x			x			5
televize	x	x			x			x			4
barevné zdi	x	x			x			x			4
okno	x			x					x		3
skříň + oblečení	x	x		x	x	x				x	6
osvětlení	x		x					x			3
držák na CD a DVD		x					x				2
bar		x					x				2
obraz			x								1
květiny				x							1
knihy					x					x	2
věšák				x							1
políčky		x						x			2

5 Interiér dětského pokoje

Dětský pokoj slouží k uspokojení rozmanitých potřeb dítěte:

- dítě si hraje (nízký věk)
- dítě se učí – studuje
- má různé zájmy a záliby

Vybavení je nutno volit tak, aby vyhovovalo režimu dne dítěte a současně mohly být uspokojeny jeho všestranné zájmy, od útlého dětství až po dospělost. S věkem může dítě své zájmy měnit.

Zásady zařizování:

- vhodné osvětlení, co možná nejvíce využít denní světlo
- snadný úklid
- možnost větrání
- dostatečně velký prostor pro pohyb a hraní
- nábytek bez ostrých hran a úhlů (nebezpečí poranění malého dítěte)
- vhodné sladění barev
- vhodné hračky a hry (pro rozvíjení myšlení dítěte)

Základní zařízení:

- lůžko s dostatečně velkou lehací plochou, splňující podmínky moderního spaní
- stolek, který má optimální výšku a velikost
- židle odpovídající správnému sezení
- úložný nábytek volíme přiměřeně podle věku
- hračky, které dítě používá, by měly být bezpečné
- úložný nábytek, přehledný a vhodný podle věku

Universální recept na zařízení dětského pokoje jistě neexistuje, vzhledem k tomu, že nenajdeme dvě domácnosti, které by byly zcela stejné. Všeobecné zásady, ale známe a tyto by měli platit za všech okolností. Velmi důležitou podmínkou je, aby dítě mělo svůj pokoj nebo místo, které je vyčleněno jenom jemu. Místo, které mu v bytě nebo rodinném domku vyhradíme, by mělo odpovídat nejrozmanitějším požadavkům a zájmům. Nábytek by měl především vyhovovat nejrozmanitějším zálibám mladého jedince. Zařízení místnosti pro děti by mělo být nápadité, vyzařovat čistotou, pořádkem, veselé, účelné a schopné změn. Nelze opomenout ani správné rozměry dětského nábytku, které jsou důležité pro zdárný tělesný i duševní vývoj rozvíjející se osobnosti. Je nesporné, že nábytek pomáhá, anebo naopak může pokazit dobré držení těla, rychlost a jistotu pohybů či fyzickou rovnováhu.

Školní léta s sebou přináší nové změny a nároky, tím se zároveň rozšiřuje i zařízení. V průběhu školní docházky se vědomosti žáka či studenta zvětšují, objevuje se potřeba dalších nepostradatelných předmětů pro jednotlivé obory, na které dítě soustřeďuje pozornost, tyto zkouší a experimentuje s nimi. Je pravda, že záliby nemusí být vždy stálé, často se rychle mění. Někdy se stává, že dítě má několik oblíbených zaměstnání najednou. I těmto náladám by měl prostor, který mladý člověk užívá vyhovovat: dnes pojmout třeba pracovní stůl či skříňku pro domácího kutila, zítra sportovní náradí.

Každý chlapec nebo dívka ovšem nebydlí v tak ideálních podmínkách, aby bylo možné zařídit si svůj vlastní celý pokoj. Ovšem všude, i v tom nejstarším i nejmenším bytě, nebo domku, se dá vytvořit koutek, který by měl mladý jedinec jen pro sebe. K tomuto potřebuje hlavně pochopení rodičů a ti bývají ve velké většině nakloněni tomu, aby si jejich syn či dcera upravili místo, kam by si pořádkumilovně ukládali své věci, o které by se jinak mohlo zakopávat po celém bytě.

Podmínky bydlení mají v životě dítěte snad větší význam než v životě dospělých. Nesprávně řešený byt nebo dětský pokoj se může odrážet ve fyzickém i duševním vývoji dítěte. Nesmíme opomenout i samozřejmý kontakt s rodiči a sourozenci. K tomu, abychom pro děti vytvořili odpovídající prostředí, musíme se pokusit vžít se do situace jejich duševního světa. Dítě získává své první životní zkušenosti prostřednictvím zařízení a předmětů v bytě. Tyto mohou vyvolat jeho zájem, nabádají k přemýšlení, napomáhají k citovému rozvoji, učí dítě k pořádku.

Velmi důležité je, abychom dbali na bezpečnost dítěte. Namísto neustálého okřikování a upozorňování je vhodnější, umístíme-li v bytě nebezpečné předměty mimo dosah dětí. Jednoduchým řešením lze rovněž eliminovat různá nebezpečí v podobě schodů, ostrých hran stolů a elektrických zásuvek. Dítě se bude cítit v bytě doma jen tehdy, když při zařizování budeme postupovat i s ohledem na nejmenší uživatele.

Pro mladého jedince bude velkým přínosem najít prostor, kde by se i ty nejkomplicovanější úkoly psaly přece jen o něco lépe, kdy by bylo příjemné si kreslit, hrát a vymýšlet či tiše klidně snít, nezávisle na světě dospělých.

6 Závěr

Tato bakalářská práce ve své teoretické části popisovala historický vývoj jednotlivých slohů a jejich promítnutí do vzhledu a funkce nábytku. Věnovala se období od starověku, středověku až k novověku do současné doby.

Mimo popisu historických etap se dále zabývala nábytkem z hlediska designu, funkce, používaných materiálů a také z pohledu současných materiálových a designových trendů.

Praktická, aplikační, část práce se věnovala tématu nábytku jako volné výtvarné etudy pro žáky základních škol. Tato problematika byla zkoumána v konkrétní základní škole u žáků 5. třídy v celkovém počtu jedenácti žáků.

Nejprve byl proveden návrh na podobu takovéto hodiny v rámci výtvarné výchovy a pak bylo žákům vysvětleno zadání „Můj vysněný pokoj“. Žáci odevzdali své výsledky v podobě kreseb a návrhu prostorového řešení. Tato činnost byla kantorkou hodnocena vesměs kladně. Tím se podpořila představivost žáků a zároveň se docílilo toho, že se nad nábytkem a zařízením vlastního pokoje zamysleli hluboce a v širších souvislostech.

Na výkresy navazovalo dotazníkové šetření, které zesílilo vypovídací schopnost výkresů a na základě výsledků dokázalo exaktně definovat potřeby a přání žáků v souvislosti s vybavením jejich pokoje. Není neočekávané, že na prvních místech se umístila postel a skříň, nicméně je zajímavé, že na dalších místech se rovnocenně umístil psací stůl a počítač. Je zřejmé, že počítač je nutnou součástí každodenního života dnešní populace, nicméně v souvislosti s dětmi 5. třídy je třeba bedlivě sledovat využití počítače a internetu, protože toto skýtá značná rizika. Patří sem vytěsňování aktivně stráveného volného času počítačem. Míra mediatizace je u těchto věkových skupin skutečně velká. Dále pak nebezpečí skýtající se v možnosti zneužití informací především v sociálních sítích apod. Jako poměrně zásadní se ovšem spatřuje pokřivení reality a vnímání dětí, které jsou socializovány hlavně médii (internetem apod.). Je třeba shrnout, že počítač bude patřit k důležitým prvkům života dětí, je ale na rodičích a také škole, aby našli optimální míru a riziko tohoto využívání.

Na základě osobního rozhovoru se všemi zúčastněnými žáky a pečlivě navržené hodině výtvarné výchovy se hypotéza práce o tom, že pro žáky bude téma volných

výtvarných etud spojených s nábytkem a jeho výběrem do svého pokoje, či školy, zábavné, se potvrdilo.

Závěrem je třeba ještě konstatovat, že mimo těchto aktivit ve výtvarné výchově by bylo vhodné zapojit ještě do ostatních předmětů spojených s ekologickou výchovou informace o využívaných materiálech a jejich dopadech na životní prostředí, aby si žáci uvědomili, že design a funkce je jen věc, ale že jejich výběr (potažmo přání směrem k rodičům či škole) musí respektovat také ekologické aspekty. Protože jen tak lze žákům vštípit povědomí o trvale udržitelném rozvoji.

Seznam literatury

Bohmannová, A., *Dnešní byt a věci kolem nás*, Vydavatelství a nakladatelství Práce, Praha 1974, str. 160, typ.číslo 401/21/865

Dlabal, S., *Nábytkové umění vybrané kapitoly z historie*, Grada Publishing, spol. s r.o, Praha 2000, str. 309, ISBN 80-7169-655-2

Halabala, J., *Výroba nábytku tvorba a konstrukce*, Nakladatelství technické literatury, Praha 1975, str. 316, typ.č.L19-B2-IV-31/81989

Hidde, H., překlad **Válková, H.,** *Encyklopedie starožitností*, Artedit, Praha 2000, str. 345, ISBN 80-7234-121-9

Kanická, L., *Design nábytku v současném světě*, ERA group spol. s r.o. Brno 2007, str. 120, ISBN-978-80-7366-107-6

Macko, A., – Nevřelová, O., *Výtvarná výchova v 5. a 6. ročníku ZŠ*, Státní pedagogické nakladatelství Praha 1990, str. 258, ISBN 80-04-23975-7

Preisichová, A., *Domov a bydlení*, IKEA DBK Praha 1991, str. 277,

Procházka, M.K., *Umělecká řemesla*, Albatros Praha 1977, str.134, č.13-871-77

Uždil, J., – Hron, J., *Metodika kreslení na národní škole*, Státní pedagogické nakladatelství Praha 1958, str. 140, D 584626

Vigué, J., překlad **Bobek, M. – Bobková, Z.,** *Encyklopedie moderního bydlení*, AdAm Praha 2005, str. 255, ISBN 80-7234-454-4

Vinter, J., *Co a jak se dřevem*, Nakladatelství technické literatury, Praha 1984, str. 251, typ. č. L19-EI-II-31/32451

Obrazová příloha

Obr. 1 – Nábytek ve starověku

Zdroj: **Dlabal, S.**, *Nábytkové umění vybrané kapitoly z historie*, Grada Publishing,s.r.o., 2000, str.9, ISNB 80-7169-655-2

Obr. 2 – Křesla z období starověkého Egypta

Zdroj: **Dlabal, S.**, *Nábytkové umění vybrané kapitoly z historie*, Grada Publishing,s.r.o., 2000, str.21, ISNB 80-7169-655-2

Obr. 3 – Pohodlná židle – antika

Zdroj: **Dlabal, S.**, *Nábytkové umění vybrané kapitoly z historie*, Grada Publishing,s.r.o., 2000, str.21, ISNB 80-7169-655-2

Obr. 4 – Lůžko vykládané slonovinou

Zdroj: **Hošek, R., a Marek, V.**, *Řím Marka Aurelia*, Mladá Fronta, 1990, Praha, str. 92, ISNB 80-204-0083-4

Obr. 15 – Ohýbané houpací křeslo

Zdroj: **Nutsch, W., a kol.**, *Příručka pro truhláře*, Centa spol. s r.o. Brno, s. 437, ISBN 8085920-60-3

Obr. 19 – Sektorová obývací stěna z období 70. let

Zdroj: **foto autor** , 29.11.2010

Obr. 20 – Kuchyňská linka s vestavěnými spotřebiči

Zdroj: **Kanická, L.**, *Design nábytku v současném světě*, ERA group spol. s r.o. 2007, str.101, ISBN-978-80-7366-107-6

Obr. 21 – Prostorové řešení svého dětského pokoje dle představ žáků 5. tř. ZŠ, foto autor 30.11.2010

Obr. 22 – Graf zobrazující výsledek dotazníkového šetření u žáků 5. tř. ZŠ, „Můj vysněný pokoj“, zdroj autor

Obr. 23 – Tabulka – výsledky ankety, zdroj autor

Internetové zdroje

Obr. 5 – Truhla z románské doby

www.radio.cz/cz/rubrika/cestujeme/zahada-romanske-truhly-v-hrobkach-premyslovcu,
28.1.2011

Obr. 6 – Stůl a křesla

www.bydleni-centrum.cz/desing-a-architektura/2009/7/3/cknihy/goticky-nabytek ,
28.1.2011

Obr. 7 – Stůl s ornamenty

www.svetbydleni.cz/bydleni/1/historienabytku-8.dil-renesancni-nabytek-ve-francii.apx, 28.1.2011

Obr. 8 – Skříň zdobená intarzií

www.starozitny.cz/styly/baroko/SKu3ML.jpg, 28.1.2011

Obr. 9 – Komoda s ornamenty a mosazným kováním

www.lakberende.hu/pic/magazin/stilus/rokoko/rokokoIIhep01.htm/, 28.1.2011

Obr. 10 – Skříň z poloviny 18. stol.

www.starozitny.cz/styly.php, 28.1.2011

Obr. 11- Selská jizba

www.ckrumlov.cz/obr/mesto/soucas/31503jpg, 28.1.2011

Obr. 12 – Komoda s třemi zásuvkami

www.antiquesberkova.cz/DSC00085.jpg, 28.1.2011

Obr. 13 – Stůl na středové noze

www.antiquesberkova.cz/DSC00327.jpg, 28.1.2011

Obr. 14 - Sekretář

www.svetbydleni.cz/bydleni-1/historie-bydleni-novorenesanci-nabytek.aspx,
28.1.2011

Obr. 16 – Prosklený secesní příborník

www.starozitny.cz/styly/secese/SKu4ML.gif, 28.1.2011

Obr. 17 Skříň s atypickým designem

www.bydleni.centrum.cz/design-a-architektura/2009/9/3/galerie/kubisticky-nabytek/,
28.1.2011

Obr. 18 Křeslo do pokoje

www.praktickyzivot.cz/bydleni/nabytek, 28.1.2011

Seznam příloh

Příloha, obr. 24 Dětský pokoj

Zdroj: **Vigué, J.**, (2005), *Encyklopedie moderního bydlení*, AdAm Praha

Příloha, obr. 25 Prostorové řešení svého dětského pokoje dle představ žáků 5. tř. ZŠ
zdroj autor, 30.11.2010

Příloha, obr. 26 Prostorové řešení svého dětského pokoje dle představ žáků 5. tř. ZŠ
zdroj autor, 30.11.2010

Příloha, obr. 27 Prostorové řešení svého dětského pokoje dle představ žáků 5. tř. ZŠ
Zdroj autor, 30.11.2010

Příloha, obr. 28 Prostorové řešení svého dětského pokoje dle představ žáků 5. tř. ZŠ
Zdroj autor, 30.11.2010

Příloha, obr. 29 Prostorové řešení svého dětského pokoje dle představ žáků 5. tř. ZŠ
Zdroj autor, 30.11.2010

Příloha, obr. 30 Interiér hotelového pokoje

Zdroj: **Kanická, L.**, (2007), *Design nábytku v současném světě*, design Zaha Hadid,
foto archiv Design centra ČR, st.

Příloha, obr. 31 Obrázek žáků 5. tř. ZŠ vytvořený v hodině VV, zdroj autor
30.11.2010

Příloha, obr. 32 Obrázek žáků 5. tř. ZŠ vytvořený v hodině VV, zdroj autor
30.11.2010

Příloha, obr. 33 Obrázek žáků 5. tř. ZŠ vytvořený v hodině VV, zdroj autor
30.11.2010

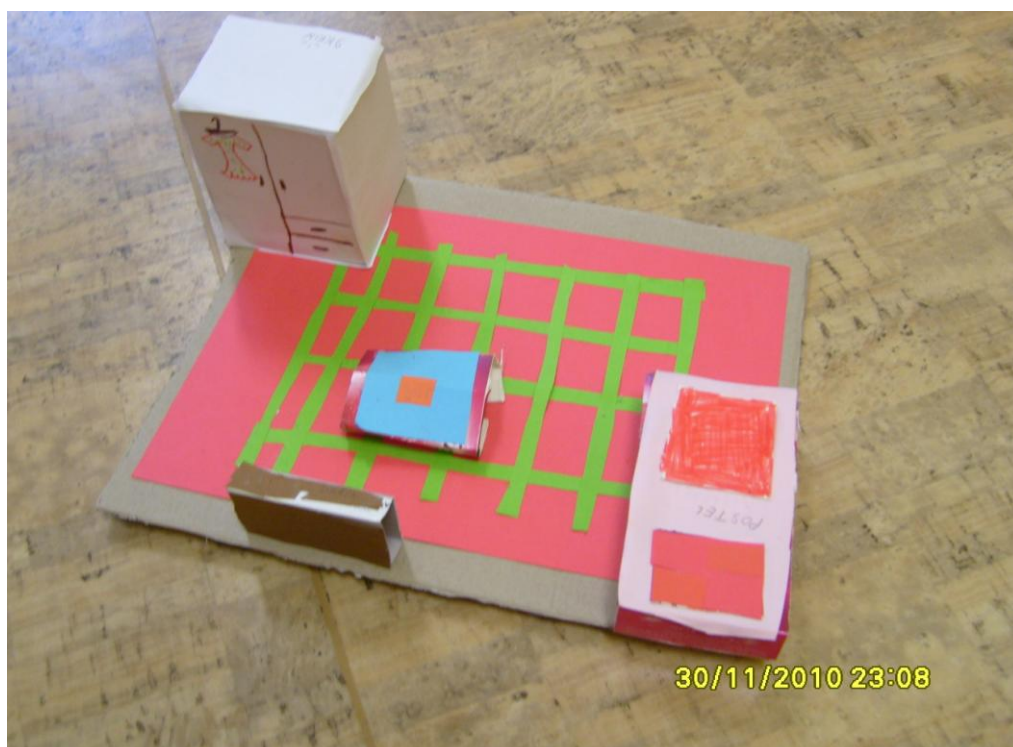
Příloha obr. 24, Dětský pokoj

Příloha obr. 25, Prostorové řešení svého dětského pokoje dle představ žáků 5. tř. ZŠ

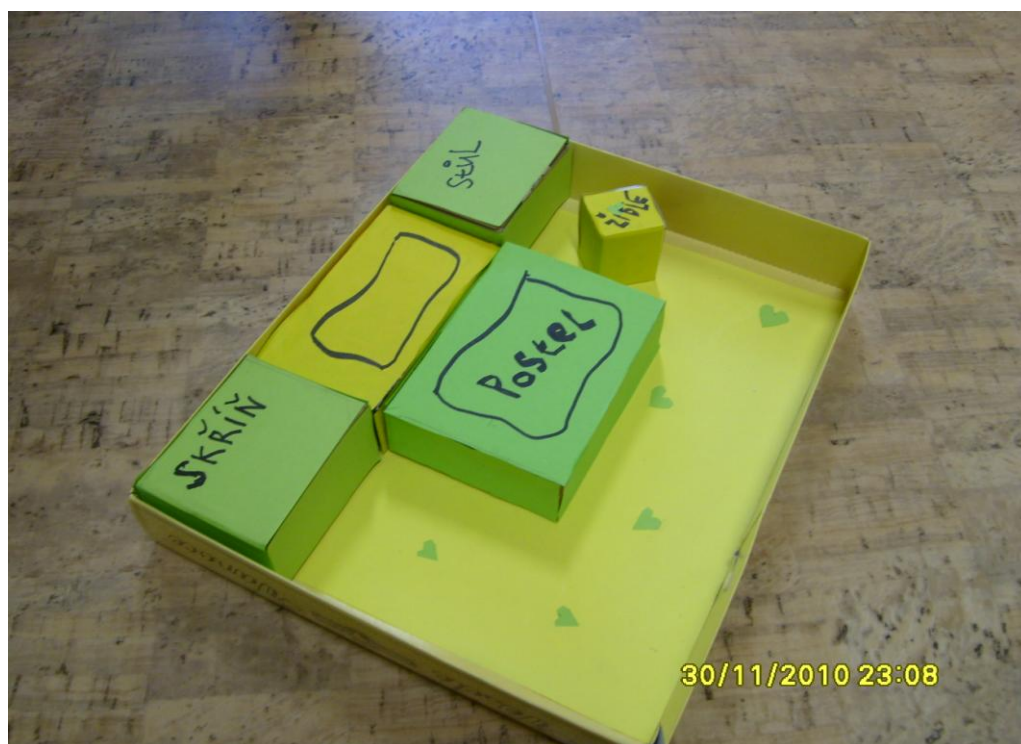
Příloha obr. 26, Prostorové řešení svého dětského pokoje dle představ žáků 5. tř. ZŠ

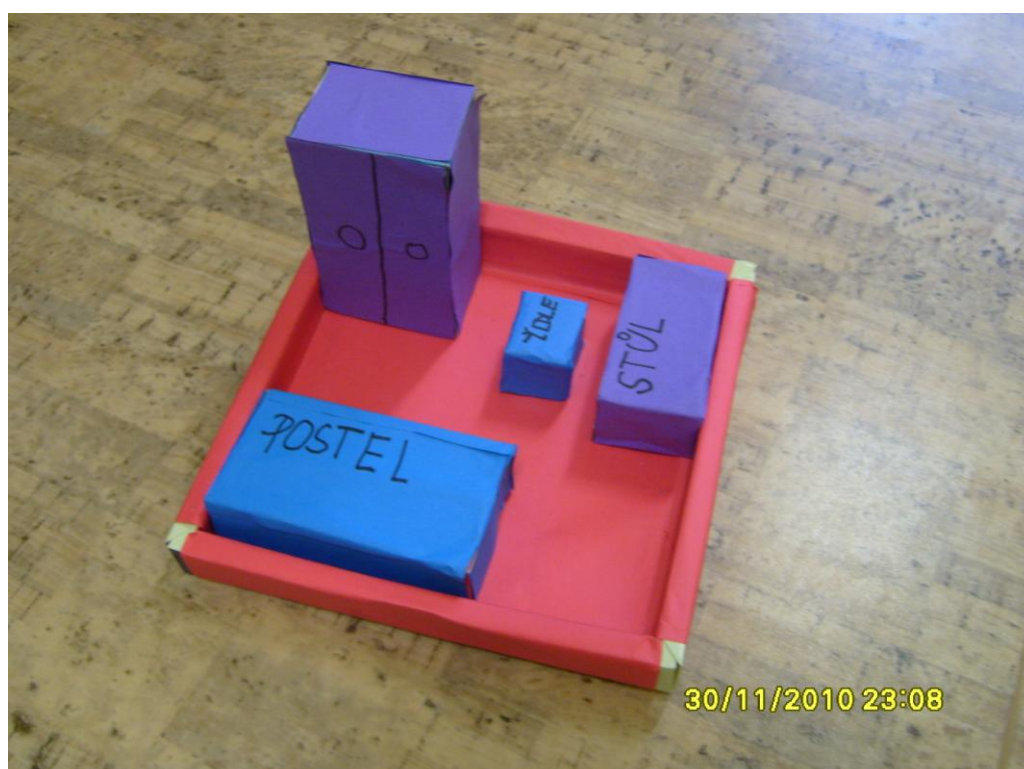
Příloha obr. 27, Prostorové řešení svého dětského pokoje dle představ žáků 5. tř. ZŠ

Příloha obr. 28, Prostorové řešení svého dětského pokoje dle představ žáků 5. tř. ZŠ

Příloha obr. 29, Prostorové řešení svého dětského pokoje dle představ žáků 5. tř. ZŠ

Příloha obr. 30, Interiér hotelového pokoje

Příloha obr. 31, Obrázek žáků 5. tř. ZŠ vytvořený v hodině VV

Příloha obr. 32, Obrázek žáků 5. tř. ZŠ vytvořený v hodině VV

Příloha obr. 33, Obrázek žáků 5. tř. ZŠ vytvořený v hodině VV

